

ГЕАТЪР

1 – 3' 2011

6
5
Г
О
Д
И
Н
И

С
П
·
Т
Е
А
Т
Ъ
Р
·

**АН БОГАРТ; СНЕЖИНА ЧЕЛЕБИЕВА
ЗАХАРИ БАХАРОВ; КАЛИН ВРАЧАНСКИ
ЕДВИН СУГАРЕВ-иуеса; ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА-иуеса**

ПРЕМИЕРЕН АФИШ

(Продължение от бр. 7-9/2010)

Легенда:

(Дата на премиерата)

Пр. – превод

Р. – режисьор

П. – постановка

Т. – текст

Х. – хореография

С. – сценография

С.В. – сцен. вариант

Д. – декор

Др. – граматизация

К. – костюми

М. – музика

М. О. – муз.оформление

Пл. – пластика

Т. П. – текст на песни

Худ. – жудожник

СОФИЯ

Младежки театър „Н. БинеВ“

(23.09.2010 г.)

„ДВАМАТА ВЕРОНЦИ“

от Уилям Шекспир

Р. – Борислав Чакринов

С. и К. – Вячеслав Парапанов

(19. 11. 2010 г.)

„СТЪПКА НАПРЕД“

по мюзикъла „Stepping out“

от Ричард Харис

М. – Денис Кинг

Пр. и П. – Андрей Аврамов

С. и К. – Елица Георгиева

Степ-танци – Веселин Ранков

Х. – Антоанета Добрева – Нети

(11.12. 2010г.)

„МАЛКИЯТ МУК“

П. – Венцислав Асенов

М. – Павел Васев

С. – Теодора Лазарова

Танци – Валери Кондратцев

Театър „София“

„ТРИМАТА МУСКЕТАРИ“

от Марк Рехелс

по Александър Дюма – баща

Пр. – Ана Каракостова

П. – Атанас О’Махони

С. – Петко Танчев

М. – Красимир Тодоров

Сцен. бой – Борислав Илиев

Театър „Възраждане“

(17.09. 2010 г.)

„КРАЛИЦАТА НА КРАСОТАТА ОТ МАЛКИЯ ГРАД“

от Мартин Макгона

Р. – Йосиф Сърчаджиев

С. – Петър Митев

(30. 11. 2010 г.)

„АЛО, АЛО!“

от Дейвид Крофт и Джеръми Лоуг

Пр. – Златна Костова

Р. – Роберт Янакиев

С. – Невена Белева

Столичен куклен театър

„ПО СЛЕДИТЕ НА ДЯДО КОЛЕДА“

от Румен Николов

Р. – Бисера Колевска

С. и кукли – Свила Величкова

М. – група „Акага“

Червената къща

(09. 12. 2010 г.)

„ТРЯБВА ДА СЕ ЖИВЕЕ“

Авторски спектакъл на

Цветелина Стоянова-Цвъ

THE FRIDGE и АНТРАКТ

ул.„Обче поле“ 122

(30.11.2010 г.)

„ПИЕСА ЗА УМИРАНЕ“

от Ани Васева, Боян Манчев,

Лотреамон

Р. – Ани Васева

Худ. – Аглика Терзиева

Фото и дизайн – Иван Дончев

Културният център на

СУ „Св. Климент Охридски“

„ПО КАНАЛНИЯ РЕД“

от Жан-Клод Карьер

Участват Захари Бахаров и Руси Чанев

БЛАГОЕВГРАД

ДТ „Н. Вапцаров“

(30.09. 2010 г.)

„ЛУДОРИИТЕ НА КОТАРАКА С ЧИЗМИ.“

от Нина Стойчева-Данчева по Шарл

Перо

Р. и Х. – Ст. Поляков

С. – Георги Славков (по идея на Лили

Бенева)

М. – Димитър Вълчев

(12. 10. 2010 г.)

„НЯМА ДА ПЛАТИМ! НЯМА ДА ПЛАТИМ!“

от Дарио Фо

Пр. – Илияна Друмева

Р. и Х. – Александър Галперин

Т. П. – Матей Стоянов

С. – Антония Попова

М. – Димитър Христов

ВАРНА

Държавен куклен театър

(05. 11. 2010 г.)

„BO L L Y W O O D“

„БОЛИВУД“

Авторски спектакъл на

Боян Иванов и Татяна Соколова

С. и К. – Елица Георгиева

М. О. – S.U.S.F.

КЪРДЖАЛИ

(18.01.2011 г.)

„ЧОВЕКОЯДКАТА“

от Иван Радоев

П. и Р. – Пламен Панев

С. и К. – Надежда Митева

МОНТАНА

Общински куклен театър „Патилан“

(16. 09. 2010 г.)

„ПРИНЦЕСАТА И ГРАХОВОТО ЗЪРНО“

по Андерсен

Р. – Тодор Вълков

С. и кукли – Емелияна Тотева

М. – Елена Иванова

РАЗГРАД

ДТ „Антон Страшимиров“

(17. 09. 2010 г.)

„ШОУ ЗА РУБЛА И ПОЛОВИНА“

по Даниил Хармс

Р. – Съби Събева

СТАРА ЗАГОРА

ДТ „Гео Милев“

(25. 01. 2011 г.)

„ЖЕНСКО ЦАРСТВО“

от Ст. Л. Костов

П. – Ивалин Димитров

С. – Златна Михайлова

К. – Теодора Лазарова

Х. – Михаил Ангелов

ЯМБОЛ

ДТ „Н. Коканова“

(04. 11. 2010 г.)

„МАМУТ“

от Станислав Стратиев

П. – Дияна Рагева

С. и К. – Ален Роа

(Следва)

ТЕАТЪР

Година LXV, бр. 1-3/2011, 20940 ISSN 0204-6253; Цена 4 лв.

ИЗДАНИЕ НА „ТЕАТРО“

THEATER MAGAZINE

PL. SLAVEYKOV 11

SOFIA 1000, BULGARIA

Редакция: София 1000, пл. „Славейков“ 11

Tel.: +359 2 988 17 63; 0889 85 95 33

e-mail: teatro99@abv.bg; <http://grosnipelikani.net>

Работен екип:

Гл. редактор **Кева Апостолова**

Николина Делева (сътрудник)

Тинка Николова (сътрудник)

г-р Антония Катранджиева (кореспондент)

Анна Карабинска (кореспондент)

Мария Стефанова (коректор)

Рекламно студио „Smooth“ (предпечат)

Колегия:

Проф. г-р Надежда Тихова (театровед)

Проф. Ромео Попилиев (театровед)

Проф. Здравко Митков (режисьор)

Лилия Абаджиева (режисьор)

Меглена Караламбова (актриса)

Мариус Куркински (актьор)

Доц. Мария Диманова (сценограф)

Мила Искренова (пластика)

Съни Сънински (куклен режисьор)

Асен Аврамов (композитор)

Христо Бойчев (драматург)

Ч Е Т Е Т Е

„Римска баня“, поставена в Лондон (2). Без Елн Стюарт (3) • Ан Богарт (4) • Захари Бахаров (8) • Снежина Челебиева (11) • Калин Врачански (19) • „Просто шега. Диалози от отвъдното“ – пиеса от Тания Масалитинова (20) • Въпроси към Т. Масалитинова (25) • „Проходът на лъвовете“ – пиеса от Едвин Сугарев (26) • Въпроси към Е. Сугарев (43) • Премиерен афиш – (корица, 2 стр.) • 155 години Б. Шоу (корица 3 стр.)

Печатни коли: 5,5

Формат 60/84/8

Банкова сметка:

София

Общинска банка АД

Municipal bank PLC

ФЦ „Мария Луиза“

IBAN: BG 67 SOMB

9130 10 26768401

BIC: SOMB BG5F

**СПИСАНИЕ „ТЕАТЪР“
СЪЗДАДЕНО ПРЕЗ
1946 ГОДИНА
ОТ СЪЮЗА НА
ТЕАТРАЛНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ**

Печат – „Омега М“, тел. 938 60 71

НОВИ ПОСТАНОВКИ

**„Полет над кукувиче гнездо“
от Кен Кеси, реж. Ал. Морфов
НТ „ИВ. Вазов“**

**„Женско царство“
от Ст. Л. Костов, реж. И. Димитров
ДТ „Гео Милев“- Ст. Загора**

**„Мамут“
от Ст. Стратиев, реж. Дияна Радева
ДТ „Н. Коканова“ – Ямбол**

МЕЛПОМЕНА БЕЗ ГРИМ

„Римска баня“ по „английски“

(„Римска баня“ от Станислав Стратиев, постановка на „Гологан Продакшънс“ и „Театър Аркола“, реж. Ръсел Болам)

Николина Делева

Да си призная честно, отидох с резерви и скептицизъм на дневното представление на „Гологан Продакшънс“- пиеса на Стратиев, писана преди няколко десетилетия, която се отнася за времето на комунизма, поставена от англичани?! Дневно представление, в понеделник следобед, но залата е пълна с разнородна публика, част от която са тинейджъри, решили да уплътнят ваканцията си с посещение на културно мероприятие. Резервите ми започнаха да се топят още с ударното начало, заредено с хъс и енергия, които актьорите запазиха до края на представлението без спадове и паузи. Правят впечатление добрата говорна техника и физическа подготовка на изпълнителите. Те успяха да демонстрират и докажат старата максима, че за изкуството няма граници и езикови бариери. Добрата режисура и силният актьорски състав са намерили театрален език, който не се нуждае от превод – публиката реагираше спонтанно със смях на сценичните ситуации още преди да са се появили българските субтитри. Дори и без субтитрите смисълът е ясен, хуморът на скетحوвете не се губи. Постановката е интересна, разбираема и смешна дори за младите хора в публиката, които не са живели

при комунизма. Представлението доказва и друга стара максима - че истинското изкуство не остарява. Въпреки голямата дистанция на времето, в което, и за което е писан текста на Стратиев, той продължава да звучи адекватно и сега, и не е загубил своя комедиен заряд. Съдбата на „малкият човек“, подвластен на абсурдите на обществена система, в която пропагандата („всичко в името на човека и за благото на човека“) и реалността (демагогия, бюрокрация, корупция) се разминават, е вечна, общочовешка тема, която е актуална, независимо от време, място и културен контекст. Обръщението „другарю“ и „другарко“ са лишени от съдържание и смисъл в ситуациите - проявление на бездушна бюрокрация, корупция, лични интереси, скрити зад лозунгите на уж благородни подбуди и безкористни каузи. Текстът на Стратиев звучи адекватно и интересно не само за преживелите комунизма, но и за англичаните от двайсет

и първи век, които намират допирни точки между комунистическата реалност и своя живот в така нареченото „съвременен гражданско общество“. Вероятно за тях ситуациите в пиесата са някаква абсурдна екзотика от ерата на комунизма в Източна Европа, но това не е пречка да постигнат органичност и убедителност при изграждането на тези ситуации. Музиката на представлението е сполучливо подбрана от стари естрадни мелодии от времето на написване на пиесата.

Английското представяне на „Римска баня“ на сцената на Народния театър ме накара да си задам въпроси, свързани с нашия театър тук и сега. Сънародниците на Шекспир са очаровани и привлечени от пиеса на български класик. В същото време Народният театър прави американски сезон с пиеси, които третират проблеми, които по никакъв начин не кореспондират с живота и проблемите на зрителите тук и сега. Защо нямаме български сезон? Може би защото театърът ни продължава да страда от провинциален комплекс и криза на ценностите - забравил традициите си, несъздал нови, гледащ и съизмерващ се все с нещата навън, а неценящ и negliжиращ собствените си постижения.

БЕЗ ЕЛЪН СТЮАРТ - МАЙКАТА НА „ЛА МАМА“

Фотограф: Дон Хоган

Елѐн Стюарт създава една от най-влиятелните театрални институции в Ню Йорк – Експериментален театър „ЛА МАМА“

„Всички можем да се обичаме всеки момент, в който пожелаем.“ – Елѐн Стюарт

Жрицата на американския авангарден театър Елѐн Стюарт премина в отвъдното на 13 януари 2011 г. Почина след тежко продължително боледуване. Поклонението и прощалната служба се състояха на 17 януари в катедралата „Св. Патрик“ в Манхатън. В един прелестен храм, който всява толкова почит и респект, колкото и театралната кариера на самата Елѐн. Пищната зала беше изпълнена с приятели, близки и хиляди артисти, чиито живот бе докоснат от Елѐн. „Театърът е пълен, всички билети са продадени днес – сподели президентът на Борда на директорите на „Ла МАМА“ Франк Каручи. – Елѐн щеше да е много щастлива.“

Родена на 7 ноември 1919 г. в Чикаго Стюарт открива театъра „Ла Мама“ през 1961 г. и остава негов артистичен директор до смъртта си. Половин век по-късно тя завещава над 3000 театрални постановки и извоюва почетното си място на пионер на експерименталното движение „Оф-Бродуей“, като смело внася постиженията на международния театър, преди да е станал на мода в САЩ. През 1967 г. Елѐн кани Йежи Гротовски, Ричард Чешлак и Лудвиг Флашен, за да внесе източноевропейския театрален гений за пръв път в Америка. Като ревностен посланик на межкултурния обмен Стюарт представя чужди постановки от над 70 страни по света. В ранния си период трупата дава път на театралните надежди като Сам Шепърд, Ланфорд Уилсън, Харви Файерщайн, Ал Пачино, Робърт де Ниро, Харви Кайтел. Стюарт винаги стои на поста си, за да представи всяка пиеса. Тя печели множество награди за културен деятел. Наред с „Тони“, награда за „Отличие в областта на театъра“ Стюарт е отличена с престижната стипендия „Макартър“ за гениални творци през 1985 г. Паметен знак в нейна чест има и в бродуейската „Зала на славата“.

Основаният от нея театър „Ла Мама“ продължава да действа като люлка на американския и световен авангард под ръководството на нейния наследник на поста артистичния директор - Миа Уоо. (Интервю с нея в сп. „Театър“, бр.10-12/2010). На поклонението на Стюарт Миа сподели: „Тази година ще честваме своя 50-и юбилей. Залагаме на новата си концепция КУЛТУРЕН КОШЕР – една модерна дигитална транскултурна мрежа, която да изгради виртуален и реален мост за културна комуникация на радетели на авангардния театър по целия свят. Това ще ни даде възможност да обменяме идеи, да осъществяваме съвместни проекти и да правим универсален театър, така както Елѐн го виждаше и разбираше. Това беше мисията на живота на Елѐн, която ще остане наша мантра и занаят“.

На 19 януари 2011 г. светлините на бродуейските театри бяха загасени за една минута в 20:00 часа в памет на Елѐн Стюарт.

А. Камранджиева

АН БОГАРТ

– *Кога и как започна кариерата Ви като режисьор?*

– Започнах да поставям много рано. Бях на осем, когато режисирах с приятелите в мазето. Измисляхме си пиеси, после ги разигравахме пред родителите си. Израснах със семейство на военен моряк. Местихме се всяка година и неизбежно сменях различни училища. Във всяко училище имаше малка групичка, която се занимаваше с театър, към която се присъединявах и аз. Всичко, в което вярвах и ми липсваше като дипломатическо дете, като любов, задружност, взаимоотношения, намирах в тези групички. Като магнит ме привличаха тези малки оазиси в големите училища, в които се влюбвах и в които никога повече не се завръщах. Когато бях на петнадесет имах много просветена учителка по френски в училището Middletown Road Island. Тя реши да постави **„Плешивата певица“** на Йожен Йонеско. Годината бе 1967-а, училището беше много консервативно и предимно поставяше мюзикъли. Но някой да гръзне и да постави **„Плешивата певица“** си беше истинско безумие. Бях асистентка на учителката, което ми даваше правото да се разхождам из коридорите по време на часовете за реквизит и декори, без да ми пишат неизвинени отсъствия. Седмица преди

Американката Ан Богарт е артистичен директор на театрална трупa „СИТИ“, която основава заедно с японския режисьор Тадаши Судзуки през 1992 г. Тя е професор в Колумбийския университет, където оглавява Магистърската режисьорска програма.

премиерата учителката ме извика и каза: „Болна съм, на теб възлагам да завършиш работата“. Карма! Не само че трябваше да разбера смисъла на тази абсурдна пиеса и да я режисирам, но отгоре на това бях и влюбена в момчето, което играеше главната роля на г-н Смит. В пиесата открих най-значимите човешки ценности като любов, междуличностни взаимоотношения, възможност да работиш в екуп. По това време в Middletown Road

Island имахме помещение, наречено „Safetorium“ (театрално кафене), не знам как е при вас в България. Това беше една голяма трапезария, която превърнахме в театрална зала, така че театърът винаги миришеше на обяд. Най-важното бе, че премиерата мина успешно и се почувствах удовлетворена и заинтригувана. Помислих си, че ме бива да правя това. Това беше моят първи режисьорски опит и понякога се учудвам как режисурата ми до голяма степен се запазило същото – не се е променило въобще, същото чувство за време, пространство, театър.

– *В театралния свят сте известна като човека, който въвежда системата „Перспективи“ в обучението на актьора. Как се оформиха основните принципи?*

– **„Перспективи“** беше разработена от Мери Овърлай. Бях само на двадесет и четири години, когато я срещнах в Експерименталното крило на Театралния департамент на Нюйоркския университет. Тя използва термина перспективи от граматиката на постмодерния танцов свят. Овърлай ме въведе в идеите и си помислих колко полезно и удивително е за всеки танцьор и актьор да се запознае с тези принципи – време, пространство, движение, форма, история и емоция. Ако човек съумее да

приложи тези идеи за театър, на практика се създава друг тип театър. Също това прави актьорите участници, не само изпълнители, а съавтори и вместо постоянно да изпълняват онова, което им се налага, те просто се обучават и го правят спонтанно, естествено.

– Системата „Перспективи“ един вид изгражда мост между света на танца и театъра?

– Да, определено, създава един нов тип актьор-сътрудник и създава нова порода актьори – уязвими, интуитивни, колаборатори, актьори-съавтори.

– Променя ли се методът във времето?

– Абсолютно! Методът се променя през цялото време постоянно и мисля, че трябва да се изменя с всяка нова среща. Всеки творец трябва да присвои и да експериментира индивидуално с тези театрални елементи.

– Как ви повлия сътрудничеството с японския майстор Тадаши Судзуки?

– Изключително много, защото той бе първият, в който се роди идеята за създаването на компанията „СИТИ“. Казваше ми: „Добре, ще ти помогна да стартираш, но след няколко години ще ме чакат други задачи“. Тогава си помислих, че освен творческото сътрудничество може да намерим японски субсидии за финансиране на трупата. Наложих се да пътувам до Япония всяко лято в продължение на четири години и Тадаши ми оказва огромно влияние. Начинът, по който

виждаше актьорското майсторство, беше коренно различен и това ме провокираше да разглеждам всяка ниса под различен ъгъл. Като американка имах определени наложени представи за това как трябва да изглежда една театрална постановка. Той ме научи да преразглежда начина, по-който работя. Понякога се съгласявах с него, друг път не се поддавах на забележките му, които ми се струваха прекалено „японски“. Истината е, че Тадаши наистина предложи един силен модел за сравнение. Той е изключително мощен артист и цялото му разбиране за актьорския процес ме накара да възприема идеята за постоянно актьорско обучение, дори когато актьорите вече професионално играят. Процесът на обучение не трябва да секва.

– Докато гледах актьорската игра в постановката ви „Радио Макбет“ забелязах много интуитивен подход към ролята. Каква част от процеса структурирате и каква част оставяте отворена?

– Всичко, което видяхте на сцената, беше поставено. Но подготовката ни принципно започва с 20 минути от загрявка и упражнения за Физически театър по системата на Тадаши Судзуки. Следва 15 минутна работа с принципите пространство, време, енергия, история, ритъм, контекст от системата „Перспективи“. Кулминацията на процеса е групова импровизация. Винаги започваме доста традиционно и

след това даваме волност на въображението си, но не импровизираме безкрайно. Така изграждаме малки сегменти, които после прерастват в цели сцени.

– На кой театрален елемент наблягате най-много – текст, движение, образност, звукова партитура?

– Това е много важен въпрос и отговорът е на „нито един“ елемент. Ако погледнем традицията, от която идваме, не знам как е при вас в България, текстът е изключително важен, може би основополагащ не само за психологията, но и за определянето на музикалното оформление и звуковата партитура, както и за визуалното решение. Да, отделяме специално внимание на техниката на говора на актьора, но нито един от компонентите не взема превес.

– Членовете на вашата трупа работят заедно вече повече от 20 години и творческият им синхрон е като едно сплотено семейство. Вярвате ли в силата на театралния ансамбъл по начина, по който са вярвали Брук и Гротовски?

– Изцяло вярвам в силата на творческия колектив и откривам една много интересна тенденция. Когато запитам младите хора кои са любимите им режисьори, те вече не казват името на режисьора, а на трупата. Това не е ли изключително? Струва ми се дълбоко интригуващо. Мисля, че днес има огромно търсене и пиетет към ансамбловата работа и театрални трупи. Разбира

се, че има и интересни режисьори, които са част от това движение. Много актьори, които се занимават в нашата трупа, след това създават свои трупи. Това е ново движение в изкуството и неизменно показва силата на сплотения творчески колектив.

– В дискусията след представлението „Радио Макбет“ споменахте, че досега сте поставили само две Шекспирови пиеси – „Сън в лятна нощ“ и „Макбет“, защото сте чакали да узреете творчески, за да си позволите да интерпретирате Шекспир. Как подбирате следващата си продукция? Работите ли също над оригинална драматургия и постановки, родени от самата трупа?

– Не се ограничаваме. Правим всякакви различни постановки. Създали сме оригиналната пиеса *bobraushenbergmaerica*, например. Сега планираме да работим в Лос Анджелис над нова трактовка на „Троянките“ по Джоселин Кърк, но в същото време сами изфабрикувахме постановки в самата трупа, като „Медиумът“, или най-новата „Кой мислиш, че си“, както и „Налягане в кабината“, вдъхновена от невропластичната хирургия. Наскоро направихме копродукция с „Марта Греъм данс къмпъни“. Работим разнообразно и сме отворени да колаборираме с най-различни артисти и трупи.

– Най-важните съставки за един добър режисьор?

– Първо: Умението да слуша...

Второ: Умението да жонглира...

Трето: Режисьорът е онзи човек в залата, който може да изтърпи нетърпимата нерешителност до предела.

Но най-важното е режисьорът да може да си представи един свят, в който актьорите и публиката живеят своя живот, да го предаде и обясни на актьорите и да остави самите актьори да го доизградят и пресъздават. Да си представи какви биха могли да бъдат законите на този измислен свят.

– Като педагог кое е първото нещо, на което искате да научите актьорите или режисьорите?

– Най-важното нещо е да могат да изиграят нещо пред публика, това е единственият начин да научат занаята. Може да теоретизираме колкото си искаме, но когато си актьор или режисьор и си изправен пред публика, единственият начин да се научиш е да излезеш и да береш срама и неудобството да поставиш нещо, и винаги да имаш готовността този експеримент не само да успее, но и да се провали. Но, разбира се, съществуват много теории, а аз обожавам теориите в историята на театъра. Съществуват и много техники и методи, но в края на краищата самият акт на представяне на нещо пред публика, независимо дали това са приятели или зрители, си остава най-значимият урок.

– Забелязвате ли някакви нови тенденции в съвременния театър? Липсва ли ви

нещо?

– Мисля, че основната тенденция е да се крием, да се крием зад технологиите или зад текста. Но това, което ми се ще да видя, е онази междинна фаза, когато творците спират да се крият зад ефекти и тенденциозни решения. Трудно е да се постигне, но най-важните преживявания в театъра са онези живи мигове, които буквално вибрират и кнътят в пространството и които не остават скрити зад технологии или ефекти. Не казвам, че не трябва да се използва технологическият прогрес, но в името на какво? Защо правим определена пиеса, каква е свръхзадачата?...

– Как отразявате постоянно променящия се свят чрез избора на вашите постановки?

– Всъщност, театърът винаги се интересува от проблемите на социалните системи. Задава си въпроса: „Как може да съжителстваме и да се търпим, да се разбираме помежду си?“. И става дума за това дали може да се разбираме в процеса на репетиция, как се разбира самата публика помежду си по време на представлението или в самия живот. Друг неизменен въпрос е: „Как се справяме заедно, как контактуваме и комуникираме?“. Няма друга форма на изкуство, която да поставя този екзистенциален въпрос така ребром - нито танцът, нито живописата. Театърът представя социален модел, който да сплотява хората

да съжителстват заедно. Така че, когато гледаме една пиеса, виждаме две неща, първо, виждаме света на хужожествената условност, но в същото време наблюдаваме как актьорите реално контактуват на сцената и оттам усещаме как е протекъл процесът на репетиции, какво са преживели актьорите заедно. Така че един вид предлагаме начин, по който определени условни социални системи функционират по-добре от реалните в живота. Нашата отговорност като артисти е как комуникираме с ближните си, с публиката. Как да се държим, как да предаваме деликатни етични и морални въпроси, как да изразим гледните си точки, как да споделим философията за живота си. Всичко това е важно, но и начинът, по-който се обръщаме към колегите си по време на репетиция, е също от огромно човешко значение. Начинът, по който подбираме думите, уважението, което отдаваме на ближните си в стремежа си да създадем нова социална реалност, която да реформира старата, която вече е спряла да функционира. Защото на практика всяка една пиеса разглежда определена социална структура или система, която не функционира. Пиесите започват с определена завръзка, при която нещо не е в ред, и публиката вижда тази разпадаща се реалност, и в същото време вижда на сцената група от хора, които се разбират помежду си и съжителстват. Така предлагаме

нова система, пропита от разбирателство, толерантност, показваме как може да изменим света, в който живеем, чрез силата на нашите намерения и чрез нашето мирно и творческо съжителство.

– *Как се отнасяте към съществуващите методи за подготовка на актьори, като тези на Станиславски, Грофовски, Брук, Михаил Чехов и много други?*

– Питая огромно уважение към всички тези режисьори, педагози и техните методи. Всеки театрал, който споменахте, е значим, но не бива да забравяме, че нито един от тях не е застинал на едно ниво. Ако погледнем Грофовски, например, той започва с Физически театър, за да достигне до концепцията си за „паратеатър“, разбиранията му за театър постоянно са еволюирали. Брук също проучва различни аспекти от живота и различни култури в театралното си творчество, напоследък стана малко закостенял, сигурно е вече изморен. Но вижте един кинорежисьор като Клинт Истууд, той прави нов филм всяка година, абсолютно различен по жанр, тематика, проблеми, използва различни методи. Съществува обаче тенденция някои хора да превръщат тези методи в религия – тогава става опасно, когато хората стават фундаменталисти дори и в театъра.

– *Какво ново поставяте?*

– Нова трактовка на „Троянките“ – една пиеса, която човечеството сякаш не може

да забрави, въпреки че е доста несвършена, тъй като нищо особено не се случва в нея. Третира темата за група жени, които чакат да бъдат отведени, жертвани, и независимо от това хората постоянно се завръщат към нея. Така че моята интерпретация е известна реакция срещу представата, че тези жени само стоят и плачат, вият. За мен те са изключително изискани гами, отлично възпитани, които артикулират мислите си красноречиво. Възприемам ги повече като героини на А.П. Чехов и ги виждам как седят на изкусно изработени столове, изящно облечени, но техният жизнен свят е разбит, няма нищо друго около тях, очакват единствено своя жертвен час, общуват помежду си, говорят, остротата им е ужасяващо пленителна. Така че правя обратното на онова, което обикновено се прави в „Троянките“ – тези изключително културни жени, които са изправени пред една изключително тежка ситуация. Жестовите им са обрани, лаконични, предимно съдържащи, напомнящи на женските героини в „Три сестри“ или „Вишнева градина“. Ще работим върху пиесата идното лято. Ще видим къде ще ни отведе...

– *Театърът за вас процес на акумулиране ли е или на отлюспване?*

– На обелване...

**Антония
Катранджиева**

Ню Йорк

Dixi

Dixi

ЗАХАРИ БАХАРОВ

(актьор на свободна практика)

– Играете в спектаклите на Народния театър „Дон Жуан“ по Молиер, постановка Александър Морфов, „Вишнева градина“ от Чехов, режисьор Крикор Азарян, „Хъшове“ по Иван Вазов, режисьор Александър Морфов, „Ангели в Америка“ от Тони Кушнър, постановка Десислава Шпаторова, „Почивен ден“ от Камен Донеф, режисьор Камен Донеф, „С любовта шега не бива“ от Алфред дьо Мюсе, постановка Мариус Куркински, „Тестостерон“ от Андрей Сарамонович, режисьор Пламен Панев, сцена „Сълза и смях“ и в „Старицата от Калкута“ от Ханох Левин, режисьор Явор Гърдев, както и в „Три дъждовни дни“ от Ричард Грийнбърг, режисьор Владимир Люцканов в Театър 199. Каква е рецептата, тайнството за най-добро превъплъщаване в даден образ?

– Нямам рецепта. Подходът всеки път е различен спрямо текста и компанията, в която се намирам. Първо гледам да си изясня максимално какво става, преди да започна да опитвам каквото и да било. Започвам да изроя, да пробвам на сцената сравнително късно, ако трябва да се сравнявам с други мои колеги. Превъплъщаване в даден образ – звучи малко претенциозно.

– Добре, да бъде пресъздаване на даден образ...

– Текстът е този, който ме води. По него се ориентирам. Пресъздаването на даден образ е, да речем, като скалното катерене. Катерачите

Бахаров (вдясно) с Д. Донков в „Дон Жуан“ от Молиер, реж. Ал. Морфов, НТ „Ив. Вазов“

Роден е на 12 август 1980 г. в София. През 2002 г. завършва НАТФИЗ в класа на проф. Надежда Сейкова и Веселин Ранков. Носител е на „Аскеер“ '2006 за поддържаща мъжка роля на Шута в „Крал Лир“ от Шекспир, режисьор Явор Гърдев; на Икар '2007 за поддържаща мъжка роля за Сганарел в „Дон Жуан“ по Молиер, режисьор Александър Морфов; на „Аскеер“ '2009 за ролята на Филип и Теодор в „Три дъждовни дни“ от Ричард Грийнбърг, режисьор Владимир Люцканов. Има син Максим на седем месеца от телевизионната водеща Диана Алексиева.

сеият първо долу и си оглеждат маршрута. И аз правя така. После изследвам някои „пукнатини в скалата“, неща, в които мога да си закача „кукичките“. Набелязвам няколко такива места, където да мине „въжето“. Гледам да намеря три-четири неща, за които да се хвана и после довършвам всичко по тях.

– С кои режисьори обичате да работите, досега сте имали шанса да си партнирате с едни от най-добрите?

– С всеки е различно. Всеки един от тях има различен подход към това, което се случва. А аз се мъча да се съобразявам с техния подход. Най-важното е комуникацията, диалогът. Едни започват да показват, когато се изчерпват думите, други въобще не се качват на сцената, различно е. Моята задача е да намеря диалога, допирната точка с тях. За да бъде максимално полезен. Харесва ми да видя мястото на героя ми в общата конфигурация, гледам какво е необходимо за цялото и давам на моя образ необходимото, за да натежи в една или друга посока. В този смисъл текстът е водещ и после идва разговорът с режисьора. Така виждам мястото, което ми е отредено. Не ми харесва, когато започваме да показваме характери, когато личностите ни, егото ни намира място в репетициите. Харесвам нещата да са професионално поставени. Да бъде оставен свободно да си свърша работата.

– Кой бе първият Ви досег с театъра и с какво сте го запомнили?

– Съвсем първият е в кукления театър. Бил съм много малък и с майка ми гледахме представление. В един момент поискаха и деца от публиката

да се включат. По някакъв начин се бях качил на сцената и трябваше да изиграя брезичка. Какво е първото ми усещане, трудно е да определя. Не мога да кажа, че това е било магията на театъра. Следващият ми опит беше в детската градина, играех петле в някаква пиеска. После играх в една училищна пиеса, бях вече в десети клас. Казвах някакъв монолог... Беше вълнуващо, интензивно преживяване. Нататък вече се заредиха срещите ми с професионалния театър. Впечатлих се много от постановката на Роберт Стуруа „Дванайсета нощ“, това е един от най-хубавите спектакли, които съм гледал въобще, харесвах много „Буре барут“ на Кого Азарян... После вече започнах да наблюдавам и играта на актьорите.

– *Какво са за вас учителите, не само в смисъл на преподаватели, а и на житейски учители? Дължите ли им нещо?*

– Изключително много им дължа. Има хора, които са учители в институции, в учебни заведения, например НАТФИЗ, а други са просто призвани да бъдат учители. Първият ми беше Бончо Урумов, от него научих „а“-то и „б“-то на това, което се нарича театър. А той е бил близък съратник на Любен Гройс, много слушах за него. Така при Бончо Урумов получих първите си познания за театъра. И за живота. После дойде НАТФИЗ, което е съвсем друго нещо. Една класическа, академична школовка, която, обаче, е също много важна в живота на актьора. Освен че там учиш занаята, усвояваш и цял сленг, цял речник, с който боравим с колегите ми от различни поколения. След като Бончо Урумов си отиде, остана празно място. Нашето поколение няма кумири, идоли. Защото кумирът, мисля аз, освен качествата на актьор, трябва да има и лайфстайлът, да е достатъчно впечатляващ, за да мога аз да се припозная и той за мен да стане мечта. Трябва тези актьори да ги виждам в лимузини, да се носят легенди за тях, за това колко са похарчили в казиното, какви скандали се вихрят около тях. Уви, най-големите ни актьори са блестящи на сцената, но финансовото им положение не е за завиждане.

– *И все пак, кои актьори и режисьори са ви впечатлили най-много досега?*

– Много харесвам Вальо Ганев, Владо Пенеv, Стефан Данаилов и Мариус Донкин в „Енигматични вариации“, Руси Чанев, Филип Трифонов, Ивайло Христов... и много други. Страхотна личност и изключителен мъдрец беше професор Крикор Аза-

В „Иванов“ от А. П. Чехов,
реж. М. Младенова, НТ „ИВ.Вазов“

рян. Аз дори не съм негов студент, репетирахме само два месеца „Вишнева градина“. Ето това е преподавател, учител в истинския смисъл на думата. Той ми преподава много. Освен Чехов, освен постановката, освен съвети и актьорски хватки. От Роберт де Ниро до арменския геноцид. Седиш, слушаш и попиваш, искаш всичко да запомниш... И да вземеш, да вземеш, да вземеш...

– *Имате ли любими роли или предпочитани типажки? А роли, които мечтаете да изиграте?*

– Не мечтая за роли. По-скоро имам не предпочитани типажки или любими роли, а роли, които са ми по-удобни, по-лесни за правене. Аз си мисля, наистина, че играя различни роли. Не мисля, че това е изключително моя заслуга. Дълга го и на директорите на Народния театър – на професор Васил Стефанов, на Пламен Масларов, лека му пръст, и сега на Павел Васев. Разбира се, и на режисьорите, които ми предлагат и ме искат в техни постановки. Така че имам и късмета, и хора, на които трябва да благодаря за това разнообразие от роли и типажки.

– *Но имате и таланта да ги изиграте.*

– Понякога си мисля, че правя нещо свръхразлично от това, което съм правил досега. Отвътре ми изглежда една чисто нова бленда, нечувана и невиджана за мене, а ако го видя на видео, всъщност изглежда подобно на други образи, които съм правил досега. Професор Азарян говореше за тези неща. За това, че театърът и актьорското

майсторство не се измерват в това колко рогнини не са те познали, защото ти си с 90 перуки, 8 походки, 40 говорни дефекта. Винаги най-важното е било и си остава новият начин на мислене на героя и на това, което играеш. Днес зрителите имат много по-високи критерии за истинност и с такива номера вече не можеш да им излезеш. Това се старая да постигна и аз, а не изкуствено преправяне. Нещата трябва да тръгват от мисленето на героя. Не казвам, че Отело не трябва да е негър или Ричард III не е куц и гърбав...

– *Какво са за вас наградите?*

– Откровено казано не мисля много-много за тези награди. Аз не мога да кажа, че съм пренебрегван, за разлика от много мои колеги, които очевидно са пренебрегвани. Да, приятно ми е, но не ги приемам много насериозно. Не мисля, че това може да определи какво съм направил и какво ще правя нататък... Ласкае ме, разбира се, но еуфорията преминава за няколко дни.

– *Кой театър пълни днес салоните – „касовият“ или сериозният, макар че има „касови“ спектакли, които са и сериозни?*

– Добрият спектакъл трябва да обхваща максимално количество публика, без да прави компромиси. Ако един спектакъл е насочен към това да е харесван, не мисля, че е престъпление, напротив, необходимо е. Ти си длъжен да направиш хубав спектакъл. А дали той ще направи революция, или ще свали правителството не е твоя работа. Аз съм за един по-касов театър, да се търси пълният салон, мощно да се рекламира, да е популярно – няма нищо лошо в това. А ако стане, и умееш да прекараш вътре и сериозни идеи – чудесно. Ако можеш да го направиш „на етажи“, така че всеки да взима колкото може, би било идеално.

– *Има ли достатъчно публика днес и на какви критерии отговаря добрата публика?*

– Смятам, че има. Не съм живата история и ми е трудно да сравнявам, но в последно време в София и по-специално в Народния театър не можем да се оплачем. Уви, не мога да обобща за цялата страна. Когато има „само“ 450 души на партера в Народния, ние се мръщим, малко сме поразглезени.

Днес прочетох една рецензия от руска авторка. Тя коментираше не какво да е, а публиката. Аз съм учен, че публиката не се коментира. Актъор съм, ние сме горе на сцената, а тя – долу. Виж, критиката може да се позанимава не само с наша-

та игра и със спектаклите, а и с публиката. Понякога се анатемосват представления, които сами за себе си са хубави, но не са във верния таргет, дори във верния театър, ако щете.

– *Какво мислите за театралната реформа, необходима ли е тя?*

– Не съм капацитет. Но нещо се прави, нещо се случва, нещо се променя. Вероятно това не е съвършеният модел. Сигурно ще има много проблеми. По-добре грешно решение, отколкото безделие. Като цяло новата ситуация, която се диктува много повече от пазара, е необходима. Защото тази социалистическа система на огромен букет от репертоар „за всички от сърце...“, е вече ненужна. Предполагам, че театрите лека-полека ще си редуцират, намалят репертоара. Театърът ще заложи на по-малко, но успешни заглавия, като спре да се разпростира и развихря наляво и надясно. Може би ще се отделят повече пари за реклама.

– *Вие минахте вече на свободна практика. Кое ви накара да вземете това решение, това ли е бъдещето на актьора и какво е мястото и значението на трупите днес?*

– Минах на свободна практика поради няколко причини. Първо, разбира се, поради финансови. Смятам, че възнаграждението ми не отговаряше на труда ми. Сега мисля, че по-много ми излиза сметката и нещата са по-справедливи. Освен това съм по-свободен и по-гъвкав. Не че съм станал „голяма работа“, но сега мисля, че съм калфа, ако преди съм бил чирак. И поисках този период да го документирам черно на бяло. А и вече имам дете. Това е в личен план. Иначе в трупата нещата изглеждат другояче. За да има не просто хубави представления, а мощни неща, сериозни резултати, е необходима трупата. Трябва хората да са заедно. А трупата иска водачи. От друга страна, тя се амортизира. Има го и този момент. Така че въпросът с трупите не е лесен. Вероятно трябва да се разделят периодично, събират, освежават. Може би е въпрос на мениджмънт.

Що се отнася до обвързването на актьорите, сега предстои да видим, че щатът е бил най-безобидният начин на обвързване на актьорите и режисьорите. Сега вече дойде времето на телевизите, продуцентите и наистина заробващите договори, така че щатът ще ни се види като детска песничка.

Лилия Динова

МАСА ЗА ДВАМА

СНЕЖИНА ЧЕЛЕБИЕВА

(актриса)

– Дъщеря сте на Сия Челебиева – една от известните актриси на Народния театър през 30-те, 40-те и 50-те години. Какво ви даде тя като майка и като актриса?

– Мисля, че всеки артист принадлежи на своето време и на публиката, която го помни. След сливането от сцената, поради неизбежните смърт, инвалидност или пенсиониране, артистът остава в паметта на онези, които го помнят от неговото поколение, после идва и забравата. Ето причината да бъда многословна, за което моля извинение. Сия Челебиева беше силно изявена личност като човек и творец. Голямата ѝ любов към театъра доминираше над всичко. Родена е в Стара Загора, където започват първите ѝ творчески прояви. Учителката ѝ по литература в гимназията е съпруга на известния тогава поет Иван Мирчев и тя първа забелязва литературния талант на майка ми. „Градът на поетите“ – така наричаха Стара Загора. Когато Николай Лилиев посещава близки и приятели

в родния им град, Мирчева представя стихотворения и проза от нейната ученичка Сия Челебиева. Лилиев е изненадан от зрелостта на гарбата и изявява желание да се запознае с нея. Съветва я да продължи да пише и да стане писател, но тя спонтанно му казва, че единствената ѝ любов е театъра и иска да стане актриса. След завършването на гимназията като отличничка получава стипендия за висше образование в Ню Йорк, но тя се отказва и работи като чиновничка в старозагорската община. С група млади хора и с помощта на местната общественост създават работнически театър „Железник“, който има голям успех. Тя играе централните роли и е щастлива. През 1932 г. е обявен конкурс за стажант-артисти в Народния театър в София. Приети са Сия Челебиева и Стефан Сърбов.

В театър „Железник“ обаче се поражда голямата любов между Сия Челебиева и Иван Блажев. И от тази любов на бял свят се появявам аз. До петгодишната си възраст живях при родителите

на майка ми в Стара Загора. Те се заемат с отглеждането ми. И наистина между репетиции и представления няма време за гледането на гетте. Не бях употребявала думите „майка“ и „татко“, не знаех сюжета им. Не бях забелязала, че те съществуват. Обръщенията, които употребявах, бяха „дядо“ и „бабо“. Дядо ми обичаше поезията и песните. Преди да знам азбуката, той ме беше научил да рецитирам „Дядовата ръкавичка“, да пея песните на Добри Чинтулов, а стиховете на Христо Ботев влизаха в паметта ми с голяма лекота при разходки-

Сн. Челебиева

те ни в Аязмото, когато той ги рецитираше. През пролетта на 1939 г. дойдохме да живеем в София, където трябваше да тръгна на училище. Един ден в коридора, пред вратата на кухнята чух баба да казва: „... и изведи това дете, че то не познава майка си!“. С любопитство отворих вратата. В слънчевата светлина видях висока стройна жена с разпилени по рамената златисторуси коси, облечена в бяло. Стори ми се, че е излязла от някоя вълшебна приказка, разказвана от дядо в Стара Загора вечер, преди да заспя. Бях възхитена, очарована! Излязохме двете. Отидохме в зарзаватчийския магазин, както беше поръчала баба ми. Имаше хора, които я обградиха и говореха нещо много възторжено. Разбирах, че ѝ се възхищаваха. Това ми беше достатъчно, за да изпитам онай радост на детето, което се радва на факта, че красивата жена, която хората хвалят, е неговата майка. Страхливо се обърнах към нея „майко... майко...“, а тя ме погледна с усмивка и ме попита: „Защо ме мамосваш? Откъде знаеш, че съм ти майка? Може да съм ти кака!“ Гледах я възторжено и си помислих, че тази жена е много красива, за да ми бъде майка, че сигурно ми е „кака“. И така в съзнанието ми се формира мисълта, че баба ми е „мама“, дядо ми е „татко“, а мама ми е „кака“. Много по-късно в зряла възраст и в много по-добро настроение майка ми направи признанието, че никога не ме е възприемала като свое дете, а като по-малка сестра. Приемах го за нормално, защото бях отгледана от нейните родители, които ми дадоха много обич. В ежедневието се разминавахме, но я гледах на сцената и оттам отнесох от нея възхищение, което спираше дъха ми. За мен тя беше родена актриса. Голяма е палитрата от роли, които е изиграла на сцената на Народния театър. Беше като изпъната струна между земята и небето под светлините на рампата. Тя ме дари с онази любов, която се радва на успехите на другите, която носи радост и не позволява в душата да покълне дори и най-малкото зрънце завист; любов, която ми помага да преживявам стоически трудностите и препятствията, които животът поставяше пред мен.

– *Вие самата кога и как се ориентирахте към актьорската професия?*

– Не зная. Мисля, че ориентацията е станала още когато съм била в ембрионалния стадий, формирайки се в утробата на Сия Челебиева

като бъдещо човешко същество. Може би някаква „магия“ бе станала, защото само една седмица преди да се родя тя е изгнала на сцената, стегната с корсет от банели, за да не се забелязва бременността ѝ. В последната седмица до деня на раждането всяка вечер е гледала представления. Тогава операта и театърът са се помещавали в сградата на сегашния Народен театър „Иван Вазов“. До 16 февруари 1934 г. вечерта тя е постоянно в ложата на артистите, съпроводена от съпруга си. През последната седмица до деня на раждането ми всяка вечер гледа редуващите се театрални и оперни спектакли. Баща ми не успява да я убеди да си останат вкъщи. „Изглежда, че ще родиш в театъра. Разбираш ли поне опасността?“. Но нищо не може да я отдели от въздуха на театъра. Слухът ѝ е потънал в музиката на Пучини, а въображението ѝ е вън от реалността на ежедневието. В края на четвърто действие на операта „Бохеми“ започнали болките. Понънала в сълзи от вълнение, се обръща към съпруга си: „Изглежда че започвам да раждам... Обръщат се към разпоредителя бай Туши, за да търси акушерката, а те се прибират.

За да я разсее баща ми говори за избор на име на бъдещото бебе. Тя енергично го прекъсва: „Ако е момиче, ще дойде с името си. Гледай какви преспи от сняг и продължава да вали на едри парцали... Снежи... снежи... Ще я наречем Снежина! Ако е момче, избери ти името!“ Раждам се в студеното снежно утро на 17 февруари в 8. 15 ч. За съжаление се явявам като една голяма пречка за нейната сценична реализация, макар и тази пречка да е временна. Нейните родители ме поемат на около година и осем месеца и ме отглеждат в Стара Загора, където ранното ми детство премина по калдъръма на двора, под липите и тяхното ухане, сред кипарисите на Аязмото и възрожденските песни на дядо ми.

Когато дойдохме да живеем в София, имам много добра приятелка – Валичка. Тя беше от заможно семейство и живееше в къща с двор срещу нашата кооперация. Прекрасно свиреше на пиано и аз се захласвах да я слушам. Мисля че първата ми любов беше музиката. Докосвах клавишите, без да ги натискам. Валичка забеляза моето страхопочитание към рояла, на който тя свиреше. Посъветва ме да кажа на майка ми да ми купи пиано. Послушах я. Но майка ми не се съгласи, защото щях да ѝ преча да учи ролите

си. Споделих това с Валичка, а тя реши, че това не може да бъде препятствие. Един ден ме сюрпризира – разговаряла с учителката си и тя се съгласила да свирия при нея по време на обедната ѝ почивка. И да упражнявам уроците си. Предложила един път в седмицата да ми преподава урок срещу заплащане. Споделих с баба ми тази възможност, защото се страхувах, че майка ми пак ще откаже. Не очаквах да получа положителен отговор и когато баба ми съобщи, че ще започна да уча пиано, радостта ми беше безкрайна. Бях толкова щастлива, че не забелязах отсъствието на близките ми на моята първа продукция. Мечтата ми се реализираше. Няколко месеца по-късно стана и срещата с театъра. С баба и дядо ходехме през неделните утра или следобеди да гледаме детски представления. За първи път гледах „Царкиня Бисера“ от

Борис Борозанов. Приех я като истинска реалност. По същото време бях записана в детската балетна школа, ръководена от Анастас Петров, Мария Димова и Маружка Драгиева. Войната и бомбардировките в София засегна много хора. Изглежда че съм била много наивна, защото, виждайки жълтата звезда на ревера на Валичка попитах:

„Това украшение ли е?“, а тя ми отговори, че тази звезда показва, че е еврейка и че скоро ще трябва да напуснат София. И днес, спомняйки си нашите разговори и нейните обяснения не разбирам дали съм била наивна, глупава или просто съм живяла в някакъв мой свят. Толкова бях привързана към нея, че не проумявах значението на тази жълта звезда и продължавах да я търся и да играя с нея до тяхното заминаване за провинцията.

След 9-и септември взехме у нас пиано по наем, но аз свързвах пианото с приятелката ми Валичка. На 10-и януари 1944 г. бе голямата бомбардировка над София на обяд и през нощта. Гледах смъртта наоколо, вечерта слушах падащите бомби над София в мазето на Централна гара, както и плача, и виковете на уплашени хора. Просто нищо не проумявах, всичко бе непознато за мен. Театърът беше евакуиран в Пиргон и заживях с романтиката на селото. Когато се върнахме в София получихме държавна квартира, в която живеехме три семейства - известната цигуларка Недялка Симеонова със съпруга си актьорът Борис Сарафов, една млада семейна

двойка и ние четирмата. Вкъщи най-после имам пиано и всичко ми се виждаше прекрасно. Недялка Симеонова свиреше на цигулка, аз на пиано и странно – не си пречехме. Преподаваше ми Мара Петкова, която тогава не бе още професор. В последната година на прогимназията тя предложи на майка ми да не ме записва в гимназията, за да съм свободна и да свирия поне по шест часа на ден и да направя самостоятелен концерт, но майка ми реши, че трябва да уча пеене. Истина е, че обичах да пея. Дори не я попитах за съображенията ѝ. Каквото и да кажа днес, ще бъде само предположение. Вкъщи всички я слушаха. Баба и дядо ходеха на пръсти, защото тя беше творец и работеше много над ролите си.

Влязох в Музикалната гимназия с конкурс по пеене. Постановка на гласа работих с Милкова-Золотович. За приемния изпит работих с Люли Даскалова, която възлагаше големи надежди за мен и ме взе в класа си. Беше през май 1948 г., когато дойдоха от Министерството на народното здраве. Строиха ни в една редица и ни казаха, че ще ни имунизират против туберкулоза. Предупредих, че през февруари бях оперирана от злоен апендицит, че още съм с дренажи на оперираното място и че развивам анемия. Отговорът беше, че няма значение, защото това е нареждане от Министерството на народното здраве. До октомври заразата пламна и в двата ми гроба. Когато отидох при рентгенолога доктор Чолаков, той извика майка ми в съседната стая и нещо разговаряха. Трябваше да се лекувам само с храна, нямаше никакви лекарства за туберкулоза. Беше купонна система и не мога да забравя отворачението от насилственото ядене. Приятелките ми ме съветваха да отида при гледачка, за да ми каже кога ще оздравея. Казаха ми името на Короткова, а също и адреса ѝ. От тази среща започна моят интерес към астрологията, по-късно и към нумерология, спиритизъм, езотерика и астрофизика. Бяха изминали две години и все не оздравявах. През 1950 г. в София още имаше разрушени от бомбите сгради. В една такава сграда в центъра на София живееше Короткова. Беше ми казала две абсурдни предвиждания – че ще оздравея едва през 1958 г. и че ще имам първо висше образование, а после средно. Така и стана. Не ми оставаше нищо друго, освен търпение и едно голямо любопитство към бъдещето. Излезе член 9 към закона за висшето

образование по изкуствата, че може да се кандидатства и без завършено средно образование. Още неоздравяла напълно, кандидатствувах във Висшия институт по театрални изкуства (ВИТИЗ). Ректор беше Д. Б. Митов. След конкурса разбрах, че съм приета. Ректорът ме извика и поиска да му обеща, че когато оздравея ще си взема изпитите в Музикалната гимназия. Изпълних дадената дума.

– *Откога рецитирате?*

– От дете. Обичам поезията. Обичта не може да се обясни. Може би е започнала от „Дядовата ръкавичка“. Спомням си, че в часа по български език другарката Желязкова често ми даваше да чета на първ поглед стихотворение. Така се запознах с „Хайдушки песни“ на Веселин Андреев и „Количка пръст“ на Блага Димитрова. Много лесно помнех по слух. Стихотворенията на Никола Вапцаров не бяха още издадени. Актрисата Иванка Димитрова беше раздала неговите произведения на свои колеги, за да направят рецитал. Когато моята учителка ме попита дали зная някакво друго стихотворение, взех от учебния материал, започнах да рецитирам „Вяра“, но не знаех нито заглавието, нито името на автора. Обясних, че съм го запомнила по памет, докато майка ми го разучаваше. Така се срещнах с творчеството на Вапцаров. Един ден учителката ме попита дали не се страхувам, когато рецитирам пред хора. Изненадах се много от въпроса и защото това понятие не съществуваше в мисленето ми. Страхувах се само дали ще се справя с балета, защото бях малка на възраст. Но с годините бях толкова заангажирана, че работейки всеки ден от пет до седем просто изгубих чувството за страх. Всъщност това бяха професионални курсове, които ни подготвяха за бъдещи балерини. В балетния спектакъл „Доктор Охболи“ играх една от маймунките. Продължих да се занимавам с балет до влизането ми в Музикалната гимназия. От балетиста Живко Бисеров знаех, че имам някаква деформация в колената, която в определен момент ще ми попречи да играя балет. По-късно разбрах, че по време на бременността си майка ми се е стягала с корсет от банели и това е предизвикало деформацията в колената ми. Миналото е минало. От него можем само да се учим и да не повтаряме веднъж направените грешки.

След 25-годишна работа в Народния театър

Сия Челебиева на 24 години

Сия Челебиева бе уволнена по един коварен начин. Трагедията беше голяма. Някакъв вътрешен тласък ме накара да ѝ кажа: „Обещавам ти, че името Челебиева ще стои по афишите и хората няма да те забравят!“.

– *Учили сте в класа на проф. Желчо Мандаджиев заедно с Виолета Минкова, Гургана Кофарджиева, Таня Вучкова, Невена Ханджиева, Константин Димчев, Стефан Димитров, Дора Стаева, Светозар Неделчев, Петър Златев и много други. Какво си спомняте от студентските години?*

– Спомням си, че към децата на артистите нямаше добро отношение, защото се говореше, че са бездарни и влизат в Института за театрално изкуство с връзки. Четиригодишното ми боледуване от туберкулоза бе изградило у мен чувството за малоценност и стеснителност, които ме сковаваха и в ежедневието. В края на първата година проф. Мандаджиев ми каза: „Комисията ви писа 4, аз не бих ви писал и 3. Не искам утре да заемете мястото на някоя талантива актриса“. Приех неговото мнение и отговорих: „Предполагам, че сте прав, но нямам друг избор. Ще продължа да уча и да идвам на лекции, но обещавам да завърша музикалното си образование, когато оздравея и така няма да заема мястото на някоя талантива актриса в театъра“. Не се чувствах обидена, не се чувствах и наранена. Знаех, че трябва да работя върху себе си и да проверя къде е истината. Желчо Мандаджиев беше спонтанен, директен, влюбен в театъра, но не и злопамятен. Започнахме втора година. Но през пролетта на 1954 г. отново направих белодробен кръвоизлив. Трябваше да замина за студентския санаториум във Владая. Прекарах три месеца там, но пак не оздравях. Състудентите ми бяха трогателни с внимани-

Сн. Челебиева рецитира

ето и писмата си. Моралната им подкрепа бе невероятна. Надя Михайлова с много чувство за хумор описваше лекциите и преподавателите. Писмата ѝ ме разсмиваха и ми действаха тонизиращо. От Петър Златев разбрах, че проф. Мандаджиев искал да не повтарям годината и да си взема актьорския изпит през есента. Бях много изненадана. В този период най-много общувах с Петър Златев. Спогелих с него, че предпочитам да повтора годината, защото има и много други изпити, които изискват време за четене. С

неповторимия си оптимизъм той ме убеди, че моята невероятна слухова памет ще ми помогне, че той само ще ми разказва по темите и аз ще запомня. Така и стана. Асистент на проф. Мандаджиев по онова време беше Стефан Димитров – актьор и режисьор, възпитаник на Н. О. Масалитинов. Точно той избра откъс от пиесата „Тридесетте сребърника“ на Хоуърд Фаст. Партнираха ми Георги Черкелов, Таня Вучкова и Димитър Жеков. След изпита проф. Мандаджиев казал на Стефан Димитров, че е изненадан от моето представяне. Приех неговото изказване с радост. Много скъп спомен остави в мен Константин Димчев. Партнирахме си в пиесите „Тартюф“ на Молиер и „Платон Кречет“ на Александър Корнейчук, а също и в „Последните“ на Горки. Дуги беше прекрасен колега, сърдечен, чист в помислите си, изпълнен с любов към театъра и много идеализъм, приятел в истинския смисъл на думата. Тук ще направя едно признание, което дълги години премълчавах. Започвайки трета година на следването ми във ВИТИЗ за мен беше ясно, че няма да успея да завърша. На всеки петнадесет дни трябваше да ходя при доктор Недялков, за да ми слага пневмоторакс. Не беше далеч от института. Трябваше приблизително един час да лежа спокойно. Когато научи за моето затруднение, Кънчо Табаков от класа по театроведство веднага предложи да правя тази почивка в неговия дом, който се намираше близо до института. Така можех веднага след почивката да продължа лекциите в института. По същото време потърсих Н. О. Масалитинов, който беше ме подготвял за приемния изпит и разказах за състоянието си. С него работих частично ролите си, защото не можех редовно да присъствавам на часовете по актьорско майсторство. Дублирахме се с Виолета Минкова, която остави у мен прекрасен спомен за колега и приятел. Нагласата да вляза в образа на героинята, да забравя, че съм аз и да живея с нейните мисли и чувства научих в работата си с големия дългогодишен режисьор и човеколюбец Н. О. Масалитинов. От моя професор Желчо Мандаджиев отнесох в съзнанието си, че за да изпълняваш роля в една пиеса, трябва да познаваш в детайли живота и творчеството на автора, да можеш да правиш литературен и режисьорски анализ, анализ на ролята, на мислите на героя и накрая идва да научиш текста наизуст.

– От 1957 година бяхте известна рецитаторка на българска и световна поезия. Не са много актьорите, които се ориентират към подобни изяви. Вас какво ви привлича? Кои поети обичахте да рецитирате?

– Мисля, че да станеш „известен“ се дължи на ситуации, много труд и съдба. Желанието ми беше да стана концертиращ артист по художествено слово, за да се отдам изцяло на българската поезия. Такава професия тогава не съществуваше у нас. Артистите дележа времето си между театъра и рецитаторския подиум. Изкуството на художественото слово и българската поезия заслужаваха друга съдба. Силно бях повлияна от майсторите на художественото слово в тогавашния Съветски съюз, като Каминка, Болашов, Валентина Попова, Журавльов. Проблемът беше в щатната бройка, която трябваше да се създаде за едно ново изкуство. Бях убедена, че българската поезия имаше право на своя сцена. Поезията имаше своето място на сцената. Имаше заповед от Министерството на културата, че от 15 август 1957 г. съм назначена като „концертиращ артист по художествено слово“ към Концертна дирекция. След завършване на театралния институт имах право да избирам театъра и града, където да започна работа като професионален артист. Избрах театъра в Кюстендил, защото знаех, че там дълги години е играла известната и изключително талантлива актриса Роза Попова. Никога няма да забравя думите ѝ: „Театърът не прави артиста. Артистът прави театъра“. От Кюстендил и театъра там отнесох много скъпи спомени. През театралния сезон играх в три пиеси: Милкана в „Майстори“ на Рачо Стоянов, Снежната царица в драматизация по едноименната приказка на Андерсен и Анисия в „Силата на мрака“ на Толстой. Работих с режисьорите Михаил Михайлов, Асен Траянов и Вихроний Чичановски. Беше една хубава и плодотворна творческа година.

През есента на 1957 г. от 30 август беше създадена нова формация към Концертна дирекция – „Държавна драматична естрада“, която по-късно беше преименувана в „Театър на словото“ с ръководител Сия Челебиева. Започнах самостоятелните си рецитали с поезията на Н. Й. Вапцаров. Сценарият на рецитала направих във формата на монолог, който разкрива душевността на поета. По същото време участвах и в общи-

те рецитали на „Театър на словото“. Като цяло обичах българската поезия. В нея се изливаше не само красотата на българското слово, но и душевността на поетите. Тази моя идея дойде като резултат от обучението по актьорско майсторство. Монологът в пиесата стана монолог в поезията, претворяващ настроенията на поета, когато е писал стиховете си. Законите на сценичното изкуство в театъра пренесох на сцената на художественото слово.

– Само български поети ли рецитирахте?

– За съжаление преводната поезия не ми допаднаше. Рецитирах руската поезия на руски език. Поради гостуването на Фигел Кастро се наложи да рецитирам на испански част от речта му пред съда и стихове на кубинския поет Хосе Марти. Рецитирах също и на френски език. Но предпочитам българските поети Вапцаров, Блага Димитрова, Дамян Дамянов и много други. Рядко ми се налагаше да рецитирам произведения от чужди автори. Това се случваше при юбилейни годишнини, тържества и инициативи на посолства. Колкото и добре да е преведена на български език поезията, винаги имах усещането, че нещо не достига в истинското ѝ звучене.

– Кога напуснахте България?

– През 1975 година. Но е силно казано, че „напуснах“ България. Всъщност никога не съм я напускала. Имах договор с Концертна дирекция да изнасям редовно рециталите си срещу заплата, като разходите по пътуванията ще бъдат за моя сметка. Няма да забравя, че същата година на 30 декември сутринта ми се обадиха по телефона от Концертна дирекция със съобщението, че договорот ми е анулиран и финансовата бройка за заплатата позорно отнета. Отговорих, че някой е имал нужда от тези пари, затова е и последвал този резултат. След като затворих телефона, плаках много с раздиращата болка и пълното съзнание, че отново е задействала човешката завист.

Със съпруга си Роберт се запознах през 1973 г., а през 1974 г. той дойде в България. Получи се силно привличане, необяснима страст, която ме тласна да приема предложението му за брак. По убеждение винаги съм била против брака, защото според мен това е една фалшива институция. Има една народна поговорка, която казва: „Бракът е двама врагове под един покрив“. Раз-

бира се, нищо не трябва да се взема в неговата крайност, защото винаги има изключения. Искях да му гостувам за няколко месеца и поне малко да го опозная. Но не ми разрешаваха да замина, тогава времената не го позволяваха, а не можех да направя една толкова важна крачка в живота си, без да познавам човека срещу мен. Един ден се срещнах случайно в кафенето на „Ангел Кънчев“5 с писателя Константин Кюлюмов, който имаше възможност и ми помогна да замина за Швейцария. Всъщност той уреди документите ми за замиването. Беше през есента на 1974 г.

– *Как се адаптирахте към новата среда?*

– В Швейцария нещата са построени по друг начин. В Женева през 1976 г. отидох в театъра. Казаха ми, че в момента репетират пиеса на Tageuш Ружевич. Една от актрисите си счупила ръката и отидох да играя вместо нея. За десет гена трябваше да науча ролята на френски език. Аз още не бях сигурна в произношението си. В тази пиеса играх три роли – майката на героя, флорца и мъдрец. Но аз не мисля на френски. Трябваше да се преборя с този проблем. След спектакъла полският посланик поиска да се срещне с мен. Дадох ми и Майка Кураж, но отказах. С тази постановка трябваше много да пътуваме. Не бях отишла в Швейцария, за да пътувам. Искях да бъда майка и съпруга. Разбира се, канеха ме редовно да рецимирам на 3-ти март в българското посолство, на 9 май в руското. В Женева се запознах и с Хилда Харитинова – българска емигрантка от арменски произход, която още през 1944 г. е дошла в Швейцария. Бях виждала нейни картини в дома на доктор Бенева в София. Тя ми помогна да започна работа в „Синеграм“ – фирма за кино и фотография. Започнах с подреждането на снимки и завърших като специалист по диапозитиви, матови снимки, увеличение на снимки. Работих там три години, след което започнах педагогическа работа с музика. Благодарение на този труд и моралната подкрепа на Хилда успях да изплатя дълговете на съпруга си и да купя първото си пиано.

– *Не ви ли липсва театърът?*

– Липсва ми. Липсва ми светлината на рамната Липсвала ми е българската публика и в театъра, и на рециталите. Мечтаех много за литературен театър – спектакли от рода на „Черешите ще цъфнат и тази година“ на Мелнаус Лундемис, който бях правила в България.

Работих този материал с голямо желание. Мечтаех за такъв театър. Но след като се омъжих в Женева, приключих с театъра и мечтите. Бях решила да работя каквото и да е, за да помогна на съпруга си и да имаме приход да живеем. Заминах за Швейцария, защото обичах Роберт. Театърът там обаче е устроен другояче. Всички актьори са на хонорар. Актьорски заплати няма. Трябваше да работя каквото и да е, за да помагам финансово на семейството. Работих само една сутрин като продавачка в магазин – това не бе работа за мен. Всичко беше информатика. И разбрах, че няма да се справя. През 1977 г. ме поканиха да рецимирам на френски език на едно семейно тържество. Домакинята бе внучка на испанската кралица, омъжена за швейцарец. Аз не само рецимирах, но и пях и свирех на пиано. Казах на френски стихове на Багряна и Яворов. Но звученето им не е същото като на български. В Женева давах и уроци по пиано.

Именно в Женева се ориентирах към музикалната педагогика. Намерих книги и литература с педагогическа насоченост и се ориентирах към музикалното образование на малките деца. Всяка година правех концерти-продукция. Учениците ми поеха по своя път. Оливие Тежерина стана физиотерапевт, има двама сина и е колега на снаха ми. Казал: „Ако не беше мадам Дюбюи, нямаше да съм това, което съм“. Йошико Хата се омъжи в Лондон и сега живее там. И двамата участваха в конкурса за млади таланти в Женева през 1997 г. и бяха отличени с втора и трета награда. Мога да кажа, че учениците ми поеха от мен любовта към музиката, а това е най-важното.

– *Синът ви не тръгна по вашия път, а избра лекарската професия. Това огорчи ли ви?*

– Според мен оня човек, който работи, трябва да може да прави това 8, 10, 12 часа на ден. Но за да го прави той трябва да обича професията си. Веселин избра медицината. Спомням си как още като малък гледаше коленето на агнетата в едно бургаско село. Учителката му в България ми каза, че той няма въображение. Той е много рационален в мисленето си. Важното е, че работи онова, което иска.

– *Преди няколко години Общински театър „Възраждане“ ви направи творческа вечер „В крупен план“. Какво изпитахте след дългите години раздяла с родната публика?*

– Бях трогната от жеста на директора на театъра Георги Георгиев, защото мислех, че вече никой не си спомня за мен. Малко се познавах с него и се питах откъде е дошла идеята. Мисля, че зад всичко стоеше Невена Ханджиева, с която бяхме състудентки и приятелки. Но не мога да не подчертая и огромната любов на Георги Георгиев към актьорите. Тези творчески вечерни-портрети на известни и доказали се през десетилетията актьори и режисьори, които той правеше в Общински театър „Възраждане“, бяха истински празници на изкуството. Присъствах на вечерите-портрети на Маргарита Дупаринова и Мария Русалиева. Бяха трогателно вълнуващи.

– *Занимавате се с йога, с окултни науки. Къде откривате себе си?*

– Винаги съм търсила себе си, не знам доколко съм се открила. Увлечала съм се по различни учения – Кришна, Дънов. Но не мисля, че съм се открила. Може би, ако доживея до 80 години ще го сторя. Откривам се само в професионализма си. Целта ми никога не е била да остана до последния миг от живота си на сцената. Животът е богат, той е като огромна книга, която може да се чете. Глупаво е да се мисли, че ако имаш пари си нещо много. Когато правиш нещо най-важното е да обичаш хората, за които го правиш. Всичко, което е направено само от егоизъм, отива срещу човека. Прочетох книгите на Лазарев „Диагностика на кармата“ също и много други книги. Той много добре доказва, че всяко деяние има своята причина. Тази философия идва от живота. Когато за първи път бях в чужбина разбрах, че навсякъде има бедни и богати. В Русия бях в Кавказ и в Чечня. Но макар и животът да е различен по света, всеки човек си има някакви идеи и ги следва. Важното е да обичаш това, което правиш. Любовта и омразата съществуват едновременно. И зависи от мислите кое ще надделее. Животът е едно голямо училище. Това, което не харесвам у човека е, че иска да използва другите. А животът е като дихание – докато се обърнеш и вече го няма. Остава в миналото. Мисля, че хората надценяват парите. Има и бедни, които от достойнство никога няма да заплачат. От всички народи като че ли най-много харесвам руснаците, те са ми най-близки по дух. Бях преди години в Ленинград, сега Петербург. Там има крайности, но аз съм човек

на крайностите, затова така ми допада този град. Швейцария е златната среда, но затова пък има много подводни течения. Не ми харесва днешната горда фукня в България, това също е държава на крайностите – има прекрасни хора, но има и ужасни със своята завист и злоба. Няма златна среда. Обичам да проверявам нещата. За съжаление това не го виждам в родината си. Сноби има по целия свят, хората навсякъде са едни и същи. Различни са възпитанието, интересите, сетивата. Всички се радват еднакво, но всеки страда сам.

– *При всяко Ваше идване в България ходите на театър, на концерти. Кой е българският творец, който Ви Впечатли в последно време?*

– Прекланям се пред таланта на диригента Емил Табаков. Скоро слушах в зала „България“ концерт под неговата палка – „Песни за мъртвите деца“ на Густав Малер и „Пелиас и Мелизанда“ на Арнолд Шьонберг. Колкото пъти съм слушала концерти, на които той е диригент, винаги ме е завладявал. От композиторите харесвам симфоничната музика на Георги Минчев – той много ясно говори за онова, което чувства. Открих и една плоча с изпълнения на Васко Абаджиев. Чрез цигулката той говореше за самотата си. Но когато слушах изпълненията му на живо в миналото въздействието беше така силно, че потъвах в звуците чрез усещане, а не чрез мисъл. Харесах много „Пигмалион“ от 222 с режисьор Леон Даниел в Народния театър. Това е истински хубав театър.

Сега много млади режисьори се увличат по модерното, а не виждат, че то не винаги е качествено. Разбира се, самото време налага модернизма, защото – когато съвършенството от цвят и форми е постигнато от Микеланджело, Рембранд и Рафаел, какво остава за другите – да деформират. Важното е в мисленето, което ражда формата, а не в самата форма.

– *Какво ще пожелаете на българския театър?*

– Да бъде верен на живота. Да бъде верен на авторите. Няма по-голям творец от живота. Актьорите да бъдат верни на себе си, а не да се стараят да приличат на този или онзи. Да обичат изкуството в себе си, а не себе си в изкуството. Само обичта и взаимното уважение могат да спасят театъра и света.

Ивон Димитрова

МАСА ЗА ДВАМА

Калин Врачански (актьор от Театър „София“)

Калин Врачански е едно от интересните лица на Театър „София“. Завършил е актьорско майсторство в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, в класа на проф. Здравко Митков през 2002 г. Актьорската му игра носи белега на подчертан артистизъм, овладяна чувствителност и завладяващ финес. Почитателите на Мелпомена го познават добре от ролите му на сцената на Театър „София“, където той играе от 2008 г. Поради природната си съдържаност актьорът не изтъква участията си в киното. Несъмнено обаче е, че най-голяма и заслужена популярност Калин Врачански получава, заради участието си в серийния филм по Би Ти Ви „Стъклен дом“. Актьорът е сред малцината млади хора, които залагат на духовното у човека.

– Кои личности и обстоятелства повлияха върху професионалния ви избор? Кои са учителите ви в изкуството, на които дължите човешката си и творческа благодарност днес?

– На първо място това е моята учителка по български език и литература Евгения Миковска, която ръководеше театралните спектакли, които създавахме. Тук е мястото да посоча и композиторът Кирил Дончев, който ми оказваше помощ по време на театралната ми работа в народно читалище „Хр. Ботев“ в гр. Роман. Всъщност той беше човекът, който ме подготви за Академията. Оттук нататък трябва да се спра и върху преподавателите си в НАТФИЗ – проф. Здравко Митков и доц. Никола Гълбов, с когото в момента сме добри приятели. Искam да добавя още, че дължа творческата си благодарност на всички режисьори, с които съм работил досега.

– Намирате ли, че НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ е добра школа за младите актьори и как си обяснявате факта, че немалка част от тях не умеят да владеят сценичното си поведение и ня-

мат гори правилна артикулация?

– Смятам, че НАТФИЗ е добра школа и методите, които прилагат там преподавателите, са добри. В тази връзка не трябва да подценяваме значението на индивидуалната подготовка на студентите. Ако сам не се грижиш за себе си, най-вероятно няма да постигнеш желания резултат. Имам предвид самоподготовката на студентите въщи. Несъмнено, ако те посещават редовно часовете в Академията, това е предпоставка за добрата им сценична реализация.

– Успявате ли да поддържате психофизическото си състояние и до колко психофизиката на днешния актьор е фактор за творческото му израстване?

– По-скоро трябва да се каже, че психофизическата подготовка е нещо индивидуално за всеки актьор. Всеки сам определя за себе си кое е полезно и кое не. Естествено, психофизическата ми подготовка помага в актьорската работа.

– Мнозина смятат, че в условията на сложната финансова и обществено-политическа ситуация у нас, да си актьор не

В „Електра или свалянето на маските“ от М. Юрсенар, реж. Здр. Митков, Театър „София“

е особено престижно. В тази връзка, как гледате на бъдещето на националния ни театър, какво трябва да се направи за неговия просперитет?

– Като цяло обществото и политиките, от които зависят заплатите ни, трябва да се отнасят по-сериозно към нас, артистите. Защото, макар и да работим в развлекателната сфера, нашата работа е сериозна и не всеки може да я прави. Общо взето съм оптимист относно бъдещето на нашия театър. Но не съм склонен да давам рецепти за просперитета на това изкуство.

– Как гледате на партньорството на театралната сцена? Удовлетворени ли сте от атмосферата, която царя в театъра, където работите?

– Ценя партньорството на сцената. Да, партньорите, с които играя в театъра, са добри и съвместната ми работа с тях е продуктивна и забавна.

– Има ли нещо по-велико от театъра, което заслужава вашата преданост и себеотдаване?

– Нещо друго може да се появи, като киното например. Но нека не забравяме, че театърът е по-древно изкуство.

Валентина Михайлова

Таня Масалитинова

ПРОСТО ШЕГА

ДИАЛОЗИ ОТ ОТВЪДНОТО

Действащи лица:

Историята

Нерон

Сократ (мълчи почти през цялото време)

Екатерина II Велика

Ленин

Хитлер

Рузвелт (време почти непрекъснато)

Луи XVI (последен крал на Франция)

Николай II (последен цар на Русия)

Папа; Патриарх (имена неизвестни)

Чърчил

(Голяма маса по средата на сцената; всички действащи лица са насядали около нея и пият кафе)

Нерон – *(ядосано си оставя чашката)* Е, не мога да пия тая помия!

Рузвелт – *(изведнъж се събужда)* Цял свят го пие с голямо удоволствие. Кафето идва от Америка.

Екатерина – О, Рузвелт проговори. Той все мълчи или спи.

Чърчил – *(тихо)* Откакто избрах чернокож президент – все така се държи. Може би по този начин си изразява несъгласието.

Нерон – Америка ли? Ах да, чувал съм за този остров. По мое време го нямаше.

Екатерина – И слава Богу! *(към Рузвелт)* Приятно ми беше да чуя гласа ви, г-н Рузвелт. Напълно съм съгласна с вас. Някакъв черен арапин да управлява страната ви. Ужасно!

Нерон – Арапин ли? Веднага да се хвърли на арената, на лъвовете!

Екатерина – О, Боже, какъв сте досадник. Лъвовете отдавна са в зоопарковете.

Чърчил – Не спорете с него, мадам, излишно е, прекалено е гревен. Но за арапина не сте права.

Това момче има качества и никак не е глупаво.

Ленин – Най-сетне да чуя от вас една умна приказка. И все пак смятам, че всички империалисти, главно американските, трябва да бъдат разстреляни.

Чърчил – *(смее се)* Ако сега бяхте жив, сигурно щяхте да членувате в „Ал Кайда“.

Николай II – Ленин знае само това – да разстрелва.

Нерон – С какво се стреля сега, още ли със стрели?

Екатерина – Ох, Нерон, много сте прост и гревен. Защо не идете при вашите римски императори. Тук не ви е мястото.

Нерон – Те не ме понасят. Но наистина мястото ми не е тук, трябва да ида при посветените в изкуството.

Екатерина – *(смее се)* Така ли? Сигурно смятате, че няколкото песнички, които сте пели, като сте се любували на подпаления от вас Рим, ви правят жрец на изкуството. В такъв случай направете си албум.

Нерон – Да си направя какво?

Екатерина – Албум. О, не мога точно да ви обясня какво е... Някаква плочка, която сама се върти и издава звуци, каквито пожелаете. Така вечно сам ще се слушате.

Хитлер – Това е съвременна техника. Идете да поразпитате по отделите, но само тези, които наскоро са се преселили тук.

Нерон – Ще опитам. *(излиза)*

Екатерина – Ох, слава Богу, отървахме се от него! *(смее се)* Сега тия, които се смятат за певци и певици крещат по площадите като настъпани по опашките котараки, клатят глави и подскачат. Всички си правят албуми.

Ленин – Чух за тях. Всички трябва...

Хитлер – Да бъдат разстреляни. Колкото и да е странно, тук съм съгласен с вас.

Екатерина – Но защо? Младите хора ги харесват, събират се на тълпи и им пляскат с ръце. Сигурно им се радват.

Ленин – И на тия млади хора бих им оправил мозъците.

Хитлер – Не се и съмнявам. *(към Екатерина)* Но Кетхен, вие ме смайвате с вашата осведоменост. Направо съм потресен!

Екатерина – Първо, не съм ви никаква Кетхен. Аз съм руската императрица Екатерина II Велика.

Хитлер – И чиста германка.

Екатерина – *(Все едно, че не го е чула)* И второ – аз винаги съм била много осведомена, целият свят го знае. *(сменя темата)* А защо от известно време не виждам тук Александър Велики?

Чърчил – Чух, че имал някакви проблеми с гърците ли, с македонците ли – не разбрах.

Екатерина – Жалко. Личи си, че някога е бил много хубав мъж. *(оглежда се)* А моят роднина Петър Велики... И той изчезна?

Николай II – Обикаля света и разглежда новите оръжия, особено флотските.

Екатерина – Не се и съмнявам. От древните гърци тук се мярва Сократ. Но той е философ и, струва ми се, не е за нашата компания. *(към Ленин)* Кажете, Ленин къде се дяна вашето приятелче Сталин? Макар че знам за него ужасни истории, той много ме разсмиваше с мустаците си и грузинския си акцент.

Ленин – *(ядосано)* Той никога не ми е бил приятелче. А сега отбива военната си служба в адската казарма.

Екатерина – *(учудена)* Така ли?

Ленин – Ами кой го е карал, след като никога не е бил военен, да се кичи с титлата генерал-симус? Сега нека си я отработва долу в преизподнята. Бездарен семинарист.

Екатерина – Но нали по време на войната...

Ленин – Точно тогава той е правил грешка след грешка и едва не пуснал германците в Москва, също като вашето любимо внуче, Александър I, който е отстъпил Москва на онзи френски кретен Наполеон.

Екатерина – Това е било... военна тактика.

Ленин – Как не! Просто бездарници, годни само за разстрел.

Николай II – Не мога да ви се начудя, Ленин! Дори тук, в отвъдното, вие мислите само за разстрели. Нали по ваша заповед избиха мен и

цялото ми семейство в онова ужасно мазе в Екатеринбург.

Ленин – Такива са правилата на революцията.

Луи XVI – Чудесни правила, няма що! Нали и нашите глави паднаха под гилотината на Френската революция...

Патриарх – Стига, господо, стига! *(към Николай II)* Нали наскоро ви канонизирахме, направихме ви светец, вас и цялото ви семейство.

Николай II – Благодаря, след гърж качулка. По добре да ни бяха оставили живи, особено деца-та.

Луи XVI – А нас никои не ни канонизира, просто са ни забравили. Като стане дума за Франция, веднага се споменава онова парвеню Наполеон, макар че и той е завършил зле.

Екатерина – Хайде, хайде, успокойте се, Луи, такъв е земният живот. А вие, Ленин, защо всъщност сте сред нас, порядъчните владетели? Вие сте просто един революционер!

Ленин – Добре ли чух? *(засмива се)* Порядъчните владетели?... Интересно, кой чрез заговор е пречукал съпруга си, за да му заграби властта.

Хитлер – *(развеселен)* О, това е гребна работа, Кетхен е умна германка и е знаела какво прави. *(към Екатерина)* Вие по-добре попитайте „големия“ революционер как той се е простил с мечтата си – победа на световния комунизъм?! Ха-ха-ха!

Ленин – А да не би вашата мечта да е много прокопсала? Ха-ха-ха! И мога ли да знам, защо го няма тук вашият приятел и съюзник Мусолини?

Хитлер – Защото е кръгъл глупак и некадърник. А войниците му – пълзльовци. Бива ги само да пият канцонети и да плюскат макарони. Всъщност, той провали нашата кампания.

Сократ – О, Богове, те се държат съвсем като живите хора, не разбират, че нищо не може нито да се върне, нито да се промени!

Хитлер – Ха, не се знае! Наскоро гледах по телевизията...

Чърчил – Браво, значи и телевизия гледате.

Хитлер – А защо не? Тук в отвъдното има всичко. Та, наскоро съобщиха по новините, че в Израел се е появила фашистка организация! В Израел, тая чафут...

Чърчил – Стоп! Без подобни обиги!

Хитлер – Добре де, исках да кажа – еврейска

държава! Невероятно!

Ленин – Че то и комунисти има навсякъде и най-много в Русия.

Чърчил – В мавзолея в Москва още седи вашата мумия... Голяма туристическа атракция (*смее се*).

Ленин – Това е пълен идиотизъм, аз съм против всякакви мумии, но все пак много хора още вярват в мен...

Екатерина – Хайде да сменим темата. (*към Чърчил*) Вие сте тук най-умният. Обяснете ми какъв е този Европейски съюз, все за него чувам. В него били приети дори някои малки балкански държави, които ние някога сме освободили от турците.

Чърчил – Пардон, мадам. Лично вие никого не сте освобождавали. А тогава целта на вашата империя е била Дарданелите. Та покрай тази цел е било и освобождението.

Николай II – Клевета! Колко руски войници са загинали тогава!

Чърчил – Естествено, в една война загиват войниците, а не политиците.

Николай II – И са ги наричали „освободители“. Има и паметници...

Ленин – Я оставете балканските проблеми, те винаги са били много неясни. По-добре попитайте мадам Кетхен как си обяснява факта, че Украйна, с такъв зор завоювана от Петър I и от нейните любовници, е обърнала гръб на Русия и е рекла „гут бай“?

Екатерина – Веднага ще ви обясня. Защото вие – болшевиките, сте накарали Украйна да глудува... Заграбвали сте цялата ѝ реколта по време на вашата гадна Революция.

Николай II – А по време на монархията Украйна се е наричала „житницата на Русия“.

Хитлер – А по време на войната украинците ни посрещаха с хляб и сол.

Ленин – Фашистки лъжи!

Хитлер – (*крещи*) Има документи! Исторически!

Ленин – (*също започва да крещи*) В началото на войната е имало типове – самостийници, които са се държали като предатели... Но когато германците започнали да вършат безобразия...

Хитлер – (*крещи*) А вие, болшевиките, непрекъснато сте вършили безобразия в собствената си страна!

Ленин – (*крещи*) Мръсен нацист!

Хитлер – (*крещи*) Болшевишки палач!

Сократ – (*застава между тях*) Стига! Засрамете се! Били сте известни личности, а се държите като улични хулигани! (*възмутено излиза от залата*)

Екатерина – (*вика подир него*) Като сме били известни личности, нямаме ли право на собствено мнение.

Папата – Да, мадам, но историята...

Екатерина – А, добре, че я споменахте тази гадна лъжкия, днес не дойде и на кафе! Не ми позволява да изрека тази дума, но ще я изрека – тя е просто една долна курва!

Луи XVI – (*шокиран*) О, мадам, да бяхте поне казали куртизанка!

Екатерина – А, не, куртизанка е от по-висша класа.

Ленин – Ето го пак класовото самосъзнание.

Папата – Спокойно, господа. Проявете поне малко разум. Нали някога сте се занимавали с политика? А няма политика без дипломация, господа!

Екатерина – Знаем, знаем, ако се съди по вашия Ватикан.

Папата – Че какво му е на Ватикана?

Екатерина – Все тръбите за мир и любов, а „светлата ви инквизиция“?

Папата – О, кога е било то.

Екатерина – А сега! Педофили сред кардинали, епископи, пастори!

Папата – Вие сте си сменили вярата и нямате гумата.

Патриархът – (*смее се*) Така, така!

Екатерина – (*към Патриарха*) Но и вас си ви бива. В миналото сте горили на кладата разни еретици – а сега? Колко членове на висшето духовенство, а и не само на висшето, са и членове на КГБ?

Ленин – (*мърмори*) Малко сме ги разстрелвали.

Патриархът – Това е политика на оцеляване, дипломация. (*към Папата*) Ето и на нас ни предстои помирение, да идем да поговорим.

Папата – (*кимва усмихнато*) Дипломация! (*Двамата се хващат под ръка и излизат*)

Екатерина – Наистина стига! Нека бъдем по-разумни. Пред нас е цялата вечност.

(*отвън се чуват виковете, свиркания, откъси от хорови руски песни; Всичко това се покрива от мощните звуци на тромпет и хрипкавия глас на*

Армстронг)

Рузвелт – *(събужда се)* О, чувам гласа на Луис Армстронг, откъде се взе? Може би сънувам?

Чърчил – Вие не знаете ли, че Разпутин и Армстронг са се запознали и са направили съвместно музикално шоу? Сега те обикалят всички отдели, нали те тук са безкрайн много, изнасят концерти и представите си много се харесват, имат голям успех. *(звучите отвън затихват и се отдалечават)* Слава богу завиха в друга посока, тук няма да нахлуят.

Луи XVI – Защо? Би било много интересно да ги чуем. Сигурно е нещо много по-различно от нашите менуети, които ужасно ми бяха омръзнали.

Екатерина – Не се тревожете, има време да ги чуем, и поп концерти ще чуем, защото много от тези кресльовци вече са се преселили тук. Те непременно ще организират някакви изяви. Кажете, Николай, какво всъщност е предствявал този ваш Разпутин? Чувала съм за него много версии, но каква е истинската?

Ленин – Бил и любовник на жена му.

Николай II – *(рязко)* Това е вашата болшевишка версия, и както винаги – фалшива.

Чърчил – Извинете, но и аз съм чувал нещо подобно.

Екатерина – Една от версиите е, че е бил нещо като магьосник, вярно ли е?

Николай II – Той беше прост мужик, нахален, дързък, нечистоплътен, навсякъде си пъхаше носа. Спал е с много придворни дами, които бяха луди по него.

Чърчил – Понякога да се неначудиш на женската глупост!

Николай II – Ние с моята съпруга търпяхме всичко това, защото нашият малък Алексей страдаше от хемофилия: тогава тази болест не се лекуваше. А Разпутин с някакви заклинания успяваше да спре кръвта му.

Ленин – Измишльотини!

Николай II – Говорите така, защото никога не сте имали деца и освен себе си, и своите идеи нищо не сте обичали.

Екатерина – Не му обръщайте внимание. Та значи този Разпутин е бил екстрасенс, както сега ги наричат.

Луи XVI – По мое време такива ги горяха на кладите, а сега непременно ще уга да го чуя това негово... Как го казахте?

Екатерина – Шоу, сега долу на земята тази дума е много на мода.

Чърчил – *(смее се)* Само дано това шоу да не попадне в класическия музикален отгел, Бетовен тук вече не е глух и така ще ги погне.

Хитлер – За Бетовен не знам, но Вагнер със сигурност ще ги изгони.

(Всички се смеят)

Николай II – Разпутин е толкова нахален, че нищо няма да го уплаши. Освен това той знае, че тук в отвъдното нищо не може да му се случи. Ние отгавна вече не сме хора, а само сенки.

Екатерина – А защо историята непрекъснато ни посещава? Нали тя е длъжна да отразява само това, което се случва само с живите хора, на земята, а не тук в отвъдното.

Рузвелт – Може би се нуждае от някакви корекции и чрез нас проверява как точно са се случвали събитията.

Екатерина – Всъщност за всички наши спорове и конфликти е виновна именно тази мръсница – Историята.

(Внезапно в залата влиза Историята – млада красива жена и Всичко затихва)

Историята – Хайде, мадам, продължавайте! Та каква ми е вината?

Екатерина – Ние просто се шегувахме...

(Внезапно между мъжете настъпва суматоха; някои хукват към креслото – единственото в залата, другите шумно заобикалят Историята)

Луи XVI – Добре дошли, мадам. Толкова отгавна не сме имали удоволствието да ви видим. *(целува ѝ ръка)*

Рузвелт – За нас посещенията ви са изключително ценни и приятни.

Николай II – Макар да сме само сенки, гоставя ни огромна радост и наслада, възможността да се полюбуваме на женската красота!

Хитлер – Вие приличате на истинска арийска красавица!

(В това време Ленин и Чърчил домъкват креслото)

Ленин – Не мислете, че болшевиките не могат да бъдат кавалери! Заповядайте, другарко История.

Чърчил – Седнете, милейди. Чувствайте се като кралица.

Луи XVI – Та тя е кралица, световна кралица!

Екатерина – *(изумена наблюдава тази сцена)* Видяхте една жена и полудяхте!

Николай II – Една млада и хубава жена.

Екатерина – Съпругите ви са в съседната зала, имали някакво съвещание, а после щели да гледат нов сериал – там има голям телевизор. Да ги повикам ли?

Всички мъже – *(В един глас)* Не, не, не. Нека се забавляват!

Екатерина – Знаете да ухажвате, а не знаете какво става долу на земята. Например, чували ли сте за световната криза? Или за опасността от крайния ислямизъм, за талибаните, а за успехите на Китай, който скоро ще задмине Америка?

Рузвелт – Това е невъзможно!

Ленин – Скоро срещнах тук някъде Мао, похвали ми се, че много го тачат.

Екатерина – Може и да го тачат, но икономиката им е досущ като западната, те са си построили капиталистически комунизъм.

Ленин – Говорите абсурди!

Историята – *(седнала в креслото, тя непрекъснато се усмихва)* Може да е абсурдно но е така. Мадам Кетхен е права.

Екатерина – *(прекъсва я)* Екатерина II Велика, моля!

Историята – Така ли? Ще имам предвид. Вие непрекъснато ме ругаете с непристойни глуми: била съм лъжкиня, извинете за израза, курва и така нататък. Преди всичко аз не съм жена и те не са мъже, а само сенки. Аз само изразявам това, което ми диктуват. И ако моите създатели смятат за необходимо да лъжат и да променят фактите – правя го и аз. И често пъти те са прави. Ако в учебниците по история, в пресата и всички медии се съобщаваше голата истина, войните нямаше да спират.

Чърчил – Те и така не спират.

Историята – Локални, все пак. *(към Екатерина)* А що се отнася до определението Велик или Велика, то не съвпада с моето мнение. Хората употребяват тази дума много често за щяло и нещяло, а лично аз смятам, че велики са само Вселената и Бог – нейния, творец. Хората могат да бъдат големи, умни, гениални, но не и велики. Така че, не ми се сърдете, че няма да ви наричам Велика, а само мадам – разбира се, когато общувате, а не когато пиша.

Екатерина – Е, то си е ваша работа. А що се отнася до мъжете, те и в отвъдното са женкари.

Чърчил – *(тихо на Историята)* Тя просто ревнува.

Историята – *(смее се, също тихо)* Разбрах. *(обръща се към Екатерина)* И престанете да ме ругаете. В процеса на моята служба разбрах, че всяка епоха има своята истина, своята вяра, своите идеи, своите войни, своите открития, техника, вкусове, дори своята мода, ако щете, и се присмива на предишната епоха, отрича я и я ругае. А всъщност я чака същата съдба, когато премине. Следващата епоха ще се държи с нея по същия начин. *(става)* Е, отивам да си върша работата.

Екатерина – А кафето?

Историята – Има време и за кафе. Пред нас е цялата вечност. *(забелязва Нерон, който се е върнал, седи в един ъгъл, тихо дрънка на лирата си и нещо тананика под носа си)* О! Нерон! Вие май скучаете.

Нерон – Нищо подобно. Обмислям реда на песните, които ще изпълня. *(важно)* Ще си правя албум!

Историята – Така ли? Чудесно! Желая Ви успех.

Нерон – Помогна ми едно момче. Срещнах го в музикалния отдел. Много добро момче, но малко странно. Бил черен, после станал бял, знае много хубаво да пее и да танцува. Долу на земята всички го познават. Само че му забравих името...

Екатерина – Сигурно е Майкъл Джексън.

(Всички избухват в смях)

Хитлер – Тая Кетхен ме смайва, знае всичко.

Историята – Наистина сте много осведомена, мадам. Поздравления! *(към Всички)* И много ви моля не се карайте за неща, които са минали и няма да се повторят. Ставате направо смешни.

Чърчил – О, милейди! Много неща могат да се повторят. И някои от живите хора добре го знаят.

Историята – Може ми. Не знам. Аз само фиксирам събитията и не съм човек, за да гадая.

Екатерина – Един последен въпрос. Защо се правите на жена, и то млада и хубава?

Историята – За да общувам по-лесно със всички, които са тук. Ако бях се въплатила в дракон, общуването щеше да бъде по-трудно. *(Всички се смеят)* И аз имам последен въпрос – защо сте се събрали тук на кафе? Вие сте толкова различни, от различни епохи, с различни убеждения и позна-

ния. Била съм в много диктаторски отдели, но вие сте най-странните.

Чърчил – Позволете ми да отговоря, милейди. Няма нищо странно в това, че сме заедно. Обединява ни властолюбието, което впрочем е присъщо не само на диктаторите а и на много хора и, следователно, и на техните сенки. А що се отнася до другите различия – нали знаете древната мъдрост: много често противоположностите се привличат. *(Всички се смеят)*

Историята – Разбрах. Е, аз тръгвам. На вас,

Нерон, успех! Скоро слизам долу на земята. Надявам се живите хора да са станали по-разумни. Може би ще ги стресне глобалното затопляне. Чували сте за него, нали?

Гласове – Да, да. Знаем за него.

Историята – Вас то няма да засегне, но живите хора много ще пострадат. То неминуемо ще завърши със всемирнен потоп. *(Весело)* Е, чао, до скоро.

(Всички ѝ махат с ръка; постепенно сцената потъва в мрак)

Въпроси към Таня Масалитинова

1. *Таня Масалитинова написа на почти 90 години драматургична миниатюра, или едноактна пиеса, или пък поема в диалогична форма с литературни качества и с действащи лица, които са световно известни исторически личности, а това вече е театрално събитие. Точно така – защото автор е Таня Масалитинова – емблематична актриса от Народния театър, дъщерята на Николай Осипович Масалитинов, режисьорката, другото обичано име от паметния театрален тандем със Славка Славова. Да попитаме авторката що за изкушение е творбата ѝ „Просто шега. Диалози от отвъдното“?*

– „Цял свят е сцена и всички ние сме актьори“ – казал го е мъдрецът и геният Шекспир. И не е ли така? Сменят се пиесите, постановките, действията, декорите, стиловете и, разбира се, изпълнителите. В театъра. А в живота се сменят епохите – всяка уж много различна от предишната, но със същите, вечно повтарящи се трагедии и комедии, а също и

абсурди. И понеже лично аз съм преживяла три епохи – царската, комунистическата и прехода към демокрация, хрумна ми идеята: какво ли би било, ако събера световноизвестни личности от различни времена? Просто така – на кафе... И тъй като ме всички отгавна са измрели, това може да се случи в отвъдното – а какво е то, никой не знае. Видя ми се забавно и го написах. Защо? Не знам. Може би, защото все пак ми се занимава с театър, а вече не мога да съм на сцената.

2. *От години Таня няма преки впечатления от съвременния театър. Но тя е чиста проба театрален човек и усеща ситуациите, знае движенията. А въпросът на въпросите е: какво става и какво ще стане с българския театър?*

– Би било прекалено смело, ако не и нахално да предричам нещо, за което не съм точно осведомена. По здравословни причини не съм гледала нищо на живо, а само това, което можах да видя по телевизията или на видео. Аз вярвам в живия

театър – живото общуване с публиката, в театъра, който съществува от хилядолетия. Повече от 50 години играх на българска сцена. Какво ли не видях: сменяха се стилове и вкусове, сменяха се величия и не го там, но българският театър оцеля. И запази своето лице, поне така вярвам. И от сърце му желая успех.

3. *Таня Масалитинова и сега има лице с много хубава кожа, доукрасено с големи, бистри, святкащо бистри сини очи, а говори за смъртта. Дори няколко пъти ми е споделяла, че вече е готова и иска да си тръгва от нас. Как така се изричат такива думи?*

– Не ме е страх от смъртта. Всички ще умрем рано или късно. Ужасявам се от перспективата да се превърна в безпомощно същество, което е в тежест на своите близки. Затова предпочитам бързата и лека смърт като на някои мои колежки. Но често приятелите ми казват: „Не се меси в Божиите работи“.

К. Апостолова

Егвин Сугарев

ПРОХОДЪТ НА ЛЪВОВЕТЕ

Драма 2010

Действащи лица:

Той

Тя

Служител на погребална агенция

I.

(Той и Тя се играят от различни двойки актьори; първичната двойка: Той е на около шестдесет, изглежда уморен и изхабен; Тя е на около 50, с посребрени вече коси, но е и някак си по-жизнена от него, запазила е още белезите на някогашната си красота; тази първична двойка разговаря за своето минало, вглежда се назад – в хода на разговорите им, в паралелно сценично пространство се появяват пак те: но 30, 20 и 10 години по-рано; в това пространство те разиграват сцени, заченати в разговора на основната двойка, или разгръщат нови сюжетни линии; сцената е раздвоена – част от нея е голяма стая с луксозна, но вече захабена мебелировка; другата половина от сцената е алтернативно пространство, което внушава представата за нереалност – чрез необичайно оформление, прозрачни воали, димни завеси и др. – което в хода на действието променя своите параметри: колкото по-близо по възраст са двойката Ти и Аз от миналото до първичната двойка герои, толкова повече това алтернативно пространство абсорбира елементи на реалността; сцените най-често се редуват: когато действието се развива в реалния сектор, алтернативният е затъмнен – и обратното; понякога обаче действието тече и в двата сектора – като героите от алтернативния разиграват като пантонима разказването от героите в реалния.

Тя е легнала в широко легло, загъната с шал, и разглежда стар албум; Той седи в голям люлеещ се стол и чете вестник)

Тя – Айде стига бе! Гледай, гледай какво намерих.

Той – (равнодушно, без да вдига глава от вестни-

ка) Игуоти. Шибаняци мръсни...

Тя – Какви игуоти?

Той – Тези от правителството. Пак са осрали здравната реформа...

Тя – Мани го това правителство. Гледай какво открих! (става и отдалеч размахва някакви листове)

Той – Какво?

Тя – Слушай сега:

плътта ни

всъщност няма нищо общо тук

взаимно

разсъбличат се телата

оставям кожата

на стола да виси

ти в ъгъла нехайно

хвърляш своята

намирам своето

откраднато ребро

сърцето ми да отлети

ти пускаш през прозореца

от моя череп

ти си правиш пепелник

наместо чаши

аз използвам твоя

това

което е останало от нас

се люби безразсъдно

и нехайно

и изпод пепелта

на тази страст

възкръсваме и двамата

сияйни

Той – Какво е това, бе?

Тя – Стихове. Стиховете, които ти ми посветих... някога.

Той – Така ли?

Тя – Така, я. И при това се казва „Еротика VII“. Разбираш ли?

Той – Какво толкова има за разбиране в това заглавие?

Тя – Ами щом е седем, значи е имало и Еротика шест, и Еротика пет, и Еротика четири...

Той – Добре де, знам да броя. Ами млад съм бил, писал съм. Млад и глупав, искам да кажа...

Тя – Ти не помниш ли, че си ги писал тези стихове?

Той – Не помнех. Ама сега, като ги чух... Май имаше нещо такова. Някога, много отдавна.

Тя – А не помниш ли, че ги посвети на мен?

Той – Е, сигурно. Свалял съм те, затова. Иначе защо ще ги пиша.

Тя – А не помниш ли, че ме обичаше?

Той – Ами млад съм бил, казвал съм...

Тя – *(рязко)* Не казваше, обичаше ме. Пишеше стихове и ми ги посвещаваше... Много, понякога по десетина на ден.

Той – То тогава само сексът ми беше в главата, какво друго...

Тя – Не само сексът... Сега оправдаваш всичко със секс, защото си забравил другото, по-важното. Поезията ти беше в главата – не само писането, ами това да живееш поетично. Пишеше и скиташе, скиташе и пишеше: това бил твоя път, казваше, и той минавал и през моята утроба – само минавал, нищо повече...

Той – Така ли казвах? Гледай ти...

Тя – Подаряваше ми стихове и камъчета. Изважни от морето камъчета, които събираше по многобройните брегове. Казваше, че те са като гумите, че водата и вятърът пишели с тях своите стихове. Помниш ли как веднъж ме съблазни, как ме доведе в леглото си с тези камъчета и тези стихове?

Той – Не, май не си спомням...

Тя – Прибирам се веднъж от работа и – какво да видя: от входната врата върви една пътечка от бели листове, със стихове – мънички едни такива, по три реда само... Как ги наричаше? А, да – хайку, хайку бяха. И върху всеки лист – по едно камъче.

(докато тя говори, паралелното пространство се появява пак тя – но много млада, към двадесетгодишна; много бавно, като в свещенодействие, тя се навежда, взема камъчето, разглежда го, прибира го в джоба си, прочита стихотворението, преминава към следващия лист; всичко това е съпроводено с тиха музика, сцената е полутъмна, само фигурата ѝ сияе)

Тя – *(продължава)* Четях стиховете ти и се чувствах много странно – те някак си ме изпълваха, както изворната вода изпълва стомната. Просто кожата ми настръхваше, петите ми из-

тръпваха, всичко беше толкова живо, толкова истинско, бях толкова щастлива! Последният лист лежеше на леглото, прочетох го и после, сякаш изпълнявах някакъв ритуал, съблякох се и легнах... Казах си: така ще го чакам сега, ако ще да чакам с дни – ще лежа така и няма да мисля за нищо, само ще го предвкушвам.

(паралелно с тези думи в другата част на сцената тя изиграва своя монолог: прочита последния лист, съблича се, ляга на леглото)

Той – *(смутено)* Наистина ли? А аз къде бях тогава? И такова... Какво стана, като се появих?

Тя – Чаках те два часа със затворени очи, като се мъчех да си представя предишните любения, предишните целувки, предишните докосвания... Казвах си: не, сега ще бъде по-иначе, ще го направя така, че да го запомни завинаги, ще бъде диво, истинско, ще се любим до дъното на съществата си, докато си съблечем кожата, докато си разпръснем костите, докато станем едно.

Той – *(внезапно оживен)* А, чакай, чакай, сетих се... Тогава наистина се любихме диво, като котки, часове наред и по всякакви начини.

Тя – Да, любихме се... От бързане скъса копчетата на ризата си, хвърли се като тигър върху мен, изпълни до дъно вагината ми. Напи плътта ми така, сякаш беше бокал вино, поднесен към твоите устни. Впилах се в теб, вибрирах, извивах гръбнак като котка, пулсирахме заедно – и по едно време усетих, че не ние пулсираме заедно, пулсира вселената...

(докато Тя говори, в алтернативното пространство се появява Той – също много по-млад, и изпълнява всичко изречено; младата двойка се люби в обгърнато от ветреещи се воали легло, под все по-напрегната музика и преливащи ярки светлини)

Тя – *(говори все по-високо и екстатично, като в транс; конвулсивно започва да разкопчава дрехите си; Той я гледа смаян и зяпнал от учудване и в един момент като че ли се опитва да каже нещо, но се отказва)* Ставах едно с теб, бяхме скачени като пясъчен часовник, преливахме един в друг, усещах как пари твоето семе в утробата ми, бях димяща разорана пръст, бях глината, от която ме извайваше Бог...

Той – *(отива при нея, разтърсва я за раменете)* Ей! Я по-полека... Какви са тези страсти у теб сега, след толкова години.

Тя – *(поглежда го сепнато и в този миг светлите в паралелното пространство угасват, музиката престава да звучи)* Толкова беше хубаво... А ти? Защо се промени, защо изчезна?

Той – Не съм изчезвал...

Тя – Изчезнал си, напълно си изчезнал. Няма те такъв, какъвто беше тогава. Забравил си, че си писал стихове. Забравил си, че си обичал. Отгде се е взела тази амнезия? Тя те изгризва, свършва те.

Той – Няма никаква амнезия...

Тя – Има. Слизаш надолу и гласовете горе се губят, гласовете от билото на живота ти. Гласовете от Прохода на лъвовете. Спомняш ли си – точно тогава, когато лежахме един до друг, изтощени от дългото любене, ти ми разказа за твоето изкачване в Ладак, за това как си стигнал до този проход и не си искал да слизаш оттамък. Е – слезе. И твоята памет оглуша.

Той – Няма никаква амнезия, запомни това... Е, може и да съм забравил някои неща, все пак повече от трийсет години са минали оттогава. Ама като ми ги припомниш, веднага се сещам. Ти да не би пък всичко да помниш? Да не би да няма неща, за които си забравила?

Тя – Сигурно има много такива неща, но не най-важните. Най-важните, най-същностните ги помня до едно. И ги помня по много начини: тялото ми помни, сетивата ми помнят, сърцето ми помни.

Той – Най-важните неща... Сексът ли е най-важното?

Тя – Не става дума за секс. И тогава не ставаше дума за секс – не помниш ли? Ставаше дума за стихове, за камъчета, за теб – такъв, какъвто беше тогава, в това минало, в този мъничък миг от общото ни минало... Ставаше дума за въздигане, за докосване до небето... За Прохода на лъвовете, за това ставаше дума. Това е най-важното.

Той – Айде сега пък този проход... Помня го, разбира се, макар че миналото е, за да се забравя. И все пак... Прощавай, ама все пак аз съм този, който се люби тогава с теб, не някой друг... *(приближава и обгръща с ръце главата ѝ)* Не съм станал нещо по-различно. Можем и сега да го направим... Искаш ли?

Тя – *(гръпва се рязко)* Няма минало, запомни това. Всичко е едновременно, абсолютно всичко. Миналото е настояще. И бъдещето е настояще. Течем и се преливаме през настоящето – от бъдеще към минало, от минало към бъдеще – като песчинки в пясъчен часовник. Разпадаме се в различни превъплъщения и те се сблъскват помежду си – от този сблъсък боли – и тази болка е животът. Само че теб те няма тук – именно тук, в настоящето. Не течеш, не се преливаш. Вмвърдил си се, станал си на буца. Превърнал си се в пясъчник.

Той – Как така да ме няма! Това ли е благодар-

ността ти, загато...

Тя – *(Високо и рязко)* Загато?

(дватамата се гледат мълчаливо; отново се чува музика – паралелно с това реалният сектор на сцената притъмнява, а алтернативният просветлява)

II.

(Той и Тя лежат в леглото; той е положил ръце под главата си и гледа към тавана, тя се е притиснала до него и гали косите му; двамата са съвсем млади – Тя на около двадесет, Той на трийсетина)

Тя – Ей... тук ли си?

Той – Не. Изчезнал съм, отнесен съм, няма ме.

Тя – А къде си тогава?

Той – Че къде може да се отнесе човек... В миналото или в бъдещето.

Тя – И все пак къде?

Той – В миналото. В Хималаите, в Прохода на лъвовете.

Тя – Проход на лъвовете ли? Какво пък означава това? Там има ли наистина лъвове?

Той – Няма, разбира се. Това е най-високият прегел по пътя от Ламаюру до Дарча. Нали помниш – онзи трек, гето го минахме с Ники и Асен миналата година, казвал съм ти за него.

Тя – А щом няма лъвове, защо го наричат така?

Той – Де да знам... Сигурно, защото е труден. Над 5500 височина, имаш проблеми с дишането, вървиш през ледници, пресичаш дълбоки пороци. И няма мост или брод – пресичаш в ледени води до кръста, само да се подхлъзнеш и те няма... Горе там, на самия прелом, има молитвени флагове, накачени на дълги въжета, има и цели грамади молитвени камъни, с издълбани на тях мантри. Пътниците ги оставят като приношение към планината, която им е позволила да преминат. Смята се, че който мине през този превал, намира себе си, навива старите си привързаности, проявява съзнанието си и слиза към долините много по-различен.

Тя – И ти намери себе си?

Той – Да, намерих себе си. Знаеш ли, страшно се радвах, когато стигнах до най-високата точка... Там е такава невероятна светлина, снежните върхове наоколо изглеждат съвсем близки – на хвърлей само, а са все шест- и седемхилядници. А оттам до хоризонта – все нови и нови върхове, цял океан от върхове. И същевременно като погледнах пътя към долината отвъд, ме налегна страшна тъга. Не исках да слизам, исках да си остана там – в Прохода на лъвовете. Имах чувството, че слизайки надолу, ще оставя там една част от съществуването си

– може би най-истинската и най-важната.

Тя – Ще оставиш себе си като молитвен камък...

Той – Какво? Да, всъщност права си, като молитвен камък. Може би така е с всяко постигане: то ни радва, ала и ни ограбва – след него следва път на долу. Или пък... може пък да има лъвовете там, в Прохода на лъвовете, в Шинго Ла. Лъвовете, които охраняват автентичното ни съществуване... Но ние нямаме сетива, за да ги видим. Слепи сме за тях – и затова продължаваме на долу.

Тя – Може пък пътят да не е само на долу. Може да бъде и към други върхове...

Той – Може... Само че знаеш ли, там, горе, усещаш, че правилният път не е към други върхове. Правилният път е нагоре. Стигаш предела и продължаваш по небето.

Тя – По възената стълба на белите облаци...

Той – Ей, ама това звучи направо като стихотворение! Ще ти го открадна, да знаеш.

Тя – Не кради гумите. Открадни мен.

Той – Тебе и без това вече съм те откраднал.

Тя – (*разпалено*) Не, не си. Ти си още в Прохода на лъвовете, а аз съм долу, в Дарча, някъде по калните улички с мърляви дюкянчета. Няма как да стигнеш до мен по стълбата на белите облаци, не разбираш ли?

Той – И ти няма как да избягаш от мен, ако ще и вдън земята да слезеш. Ще те открадна, слизайки нагоре.

Тя – (*целува го, после един миг го гледа мълчаливо*) Няма да успееш, мили мой. Слизането е път през времето, по него наистина с всяка стъпка ставаши друг. Слизането ни променя, не изкачването, запомни това. Затова си искал да останеш там – искал си да бъдеш верен на себе си, едно със същността си, не да се остърждаш и оглаждаш по пътя на долу – като камък в буйна река.

Той – Не ме интересува времето. Интересува ме това, което е тук и сега. Интересуваш ме ти, интересува ме топлата ти кожа, интересува ме ласките ти, гласа ти, очите ти. Тук и сега си в моето легло, тук и сега си моя, открадната, недосегаема за всички паяжинни нишки, дето се спускат над нас, дето се стремят да ни обвият, да ни привържат към навици и условности...

Тя – И ме пазиш от тях като един рицар, нали?

Той – Пазя те! Пазя те от тях с всички сили, с всичко в мен, с цялото ми въображение, с цялата ми гордост... и достойнство. Пазя те и имам сили да те опазя, имам сили да опазя и себе си. Тялото ми може да е стигнало дотук, слизайки нагоре, но

иначе съм още в Прохода на лъвовете, обкръжен от снежни върхове.

Тя – Ей, знаеш ли... има една такава песничка: „Пак ще се срещнем след десет години“. Как ще се срещнем след десет години?

Той – След десет години ще бъдем пак тук, в това легло, голи и притиснати, току-що налюбили се. И ще бъде пак сега.

Тя – А как ще се срещнем след двайсет години?

Той – След двайсет години ще бъдем пак тук, голи и притиснати един към друг, народили вече цяла сюртия гечурлига, косите ти ще сребреят, очите ти ще се смеят, малки бръчици ще се разбягват около тях като водни кръгове след камък, хвърлен в бистро езеро.

Тя – А как ще се срещнем след трийсет години?

Той – След трийсет години аз ще седя в голям люлеещ се стол и ще си трия очилата с кожено парцалче, а ти ще лежиш в голямото наше легло и ще разлистваш албуми със снимки, спомени и стари стихотворения.

Тя – А къде ще бъде тогава Проходът на лъвовете?

Той – (*объркано*) Проходът на лъвовете ли? Какво искаш да кажеш...

Тя – (*скача енергично от леглото*) Ставай! Бързо! Няма време!

Той – (*смаяно*) Ама за какво...

Тя – Обличай се! Трябва да стигнем навреме до Прохода на лъвовете.

Той – Айде стига бе, какво...

Тя – До нашия Проход на лъвовете. Там, където си оставил себе си, там, където си се принесъл в жертва на бъдещето, там, където ме чакаш. Там е единственото място, където можем наистина да се срещнем, да станем едно със себе си, да се слеем в едно цяло. Трябва да стигнем дотам, преди да е изчезнала стълбата към небето. Облачната стълба към небето...

(*Той също става; двамата трескаво се обличат; алтернативната сцена притъмнява*)

III.

(*осветява се нормалната сцена; Той и Тя са седнали на маса, отрупана с чайници, канички и чинийки – и закусват*)

Тя – Какво ще правиш днес?

Той – Ами каквото и вчера... Ще си прегледам пощата, ще прочета пресата, ще отскоча до вестника и така... Както обичайно.

Тя – Стига с тоя вестник! Вече не си главен редактор, та да търчиш дотам всеки ден. А и вест-

никът едва крета.

Тоѝ – Да, ама това е работата ми. Единствена-та работа, която ми е останала. Е, не съм главен редактор, ама ако не съм аз да тичам за всичко, ще рухне съвсем. А ти какво – да не би да ме ревнуваш от тези задължения?

Тя – Не. Ревнувах те твърде дълго и от всичко – стига ми за цял живот. Лошото е, че този вестник се превърна в топуг, прикова те към себе си, промени те. Малко по малко тази зависимост стана главна и ти се превърна в част от него. Не можеше да шавнеш наникъде – вестникът, та вестникът, свещеният вестник... И досега е така – само че сега е вече без значение, сега и без този топуг не би тръгнал наникъде, защото вече си се променил дотолкова, че веригата му не е необходима.

Тоѝ – Значи все пак ревнуваш... Цял живот ми вади гушата с това – ами аз? Ти си имаш свой си свят – аз какво да правя... Какво ти? Не може да съм отговорен за това, че нямаш с какво да запълниш живота си – че нямаш никакъв проект, който да го направи интересен. Е, аз имах. И колкото и да не ти се иска да го признаеш, го осъществих.

Тя – (иронично) Осъществи ли го? Ох, великият вестникарин, съвестта на нацията... Е – и какво по-точно осъществи? Едно хартиено прозорче, което да попълваш с жалбите и недоволствата си, облечени в прилична публицистична форма... Нещо да се промени от това? Нещо да се осмисли?

Тоѝ – (удря с юмрук по масата) Слушай, ако продължаваш така, майната ти! Ще си вдигна чуковете и ще се изнеса оттук, а ти прави каквото щеш! Мислиш, че като съм станал на шейсет, не ми стиска да го направя? Знаеш ли колко пъти съм го правил?

Тя – Знам. И оттук си се изнасял. Няколко пъти.

Тоѝ – Е, да, съжалявал съм те, връщал съм се. Само че този път мога и да престана да те съжалявам.

Тя – (тихо) Слушай, ти защо престана да пишеш стихове?

Тоѝ – Какво... Ти сега пак ли искаш да ме провокираш? Говорили сме за това, още много отдавна: спрях, защото хората престанаха да четат поезия. И всичките ми приятели, всичките, с които сме били близки в този занаят, престанаха и те да пишат... Един се самоуби, друг рови в кофите за смет, трети стана банкер, четвърти счетоводител, пети гангстер... Просто тази професия изчезна, поетите изчезнаха, както са изчезвали и други гилдии, чиито умения са станали непотреб-

ни... Коминочистачите например.

Тя – Не са.

Тоѝ – Как да не са? От години не съм виждал коминочистач.

Тя – Аз пък познавам един. Да знаеш само колко е готин! Казва, че е щастлив, защото живеел по-близо до небето. По покривите, между птиците и котките живеел.

Тоѝ – Дрън-дрън ярина, между птиците и котките! Това си е черен, мърляв занаят – по цял ден блъскаш с топуга в затлачените комини, омацваш се в сажди до ушите, после се напиваш като смок в някоя долна кръчма. Дявол знае защо хората са ги нарочили да носят щастие.

Тя – Носят. И не само щастие. И нежност носят.

Тоѝ – Нежност ли? Тия чукундури... Нежност – как не!

Тя – Да. Този коминочистач е моят любовник.

Тоѝ – (смее се) Любовник? Хахаха... Айде стига бе, ти и любовник! И къде се любите – върху керемидите ли?

Тя – Върху керемидите, при изгрев слънце. И защо се чудиш, че имам любовник? Ти да не би да нямаш любовници?

Тоѝ – Да, имам... По-точно имах – ама ти го знаеше – такъв ме е създал Господ, полигамен. Не мога да се променя. Всъщност имам и досега... Но ти? Ти никога не си имала любовници. Откакто си с мен, не си спала с други мъже – всъщност не си имала нужда да спиш... Тъй че не ми пробутвай тази метафорична версия за коминочистача.

Тя – Вярно е, че е метафорична. Всъщност коминочистачът си ти.

Тоѝ – Аз?

Тя – Ами да. Си – или по-точно беше някога, в миналото. За изневеряването не си прав – аз наистина ти изневерявам. Спя с образи от миналото, с предишни мъже. С теб, с твоите разпръснати във времето фигури. С теб, каквато беше и каквато отдавна не си.

Тоѝ – Каквато бях? Поне доколкото си спомням, не съм бил коминочистач. Никога през живота си не съм се качвал на покрив.

Тя – Прав си, това е метафорична любов. И не си прав – беше коминочистач. Така определяше поетическия занаят в едно свое стихотворение – като работата на коминочистачите.

Тоѝ – Пак ли сега с тази поезия? Не искам и да си спомням за нея.

Тя – Там ти е проблемът, че не искаш. Забравил си за нея. Забравил си какво значи да пишеш стихо-

ве, какво значи да забравиш себе си, да станеш едно с въздуха, вятъра, камъка, огъня, водата. Забравил си какво е да се рееш като отнесено от вятъра листо, необвързан с нищо и никого – да не знаеш къде и при кого ще те свари нощта. Забравил си какво е да си поет и си изоставил себе си – и сега зъзнеш на някой покрив. С този изоставен човек се любя аз, той е моят любовник.

Той – Не искам...

Тя – *(рязко го прекъсва)* Не, слушай! В стихотворението се казваше, че коминочистачите имат благороден занаят – защото прекарват път през саждите за огъня. Ти казваше там – и го казваше с болка, че хората си зазидват комините, защото нямат нужда от огъня – и че може би за коминочистачите не остава нищо друго, освен да скочат в последния комин, да паднат в горящото огнище и да отплуват към небето, превърнали се в дим.

Той – Ето, виждаш ли, значи и това стихотворение е показвало как писането на поезия е безмислен занаят. Нещо като да правиш каруци в наши дни, когато всеки си има кола.

Тя – Красиво е да правиш каруци! Може и да е безмислено, но е красиво. По-добре ли е да сглобяваш някакви безмислени мотори, с които безмислените хора се щурат, без да знаят къде да отидат?

Той – Само с красота не се живее...

Тя – Но и без нея също не. Ти изостави поетичния си занаят, отказа се да прокарваш път през саждите – и с това загърби тъкмо красотата. Тя единствено можеше да осмисли твоя живот – без нея, колкото и сериозен да си, колкото и да успяваш в това и онова, си нищо. Разбира се, гимът е метафора, покривът е метафора, коминочистачът е метафора. Само че има и покрив над света – над твоя, над моя, над нашия общ свят – има и път към небето, нагоре... Помниш ли как ми разказваше за своето пътуване в Хималаите, за преминаването си през Прохода на лъвовете?

Той – А, да... За трека с Асен и Нуки. Беше наистина велико.

Тя – Добре, че поне това си спомняш, след като си забравил стиховете си. Помниш ли – тогава ми разказа как не си искал да тръгнеш от този проход, достигнат с върховни усилия – не си искал да слезеш към отвъдната долина, искал си да продължиш към небето – по стълбата на белите облаци...

Той – Не бе, няма нищо такова... Просто бяхме толкова уморени, че ни се виждаше невъзможно да се вдигнем и да продължим.

Тя – Уморени... Не тогава си бил уморен – сега си уморен. И не от изкачването, а от слизането.

Оттогава непрекъснато слизаш. И слизаш, загърбил небето.

Той – *(някак тихо и уморено)* Да, слизам. Непрекъснато слизам. От един миг нататък човешкият живот си е едно непрекъснато слизане.

(сцената притъмнява)

IV.

(осветява се алтернативната сцена; сега там има голямо бюро, цялото покрито с листове, книги и разни канцеларски принадлежности; Той седи зад бюрото и ожесточено трака на пишеща машина; появил се е люлеещият стол – същият, който познавате от реалната сцена; Тя се е излегнала на него и чете вестник; и двамата са с десетина години по-стари от предишното си появяване)

Тя – Спри, почини си малко... Станал си в пет сутринта – и оттогава не си спрял да пишеш.

Той – Нямам време. За нищо вече нямам време, не виждаш ли... Вестникът, докладът за парламентарната комисия, моята част от политическата стратегия на партията... Всичко това трябва да го свърша. Не, трябваше вече да съм го свършил...

Тя – Не се ли затлачваш така?

(Той продължава да пише)

Тя – Няма ли да изгориш като едно прегрято бушонче?

(Той продължава да пише; Тя става, измъква от едно чекмедже тъничка пръчка, примъква се неочаквано зад него и неочаквано го удря по гърба)

Той – Оу! Какво правиш, по дяволите?

Тя – Къосаку.

Той – Какво?

Тя – Къосаку. Пръчката, с която гзен-майсторът цапва своя ученик, ако се е отнесъл по време на медитация.

Той – Да бе, верно. Аз съм ти разказвал за тези шантави методи на обучение.

Тя – И не само. Не помниш ли – след като ми разказа за това, отрязва една тънка върбова пръчка, одяла я и ми я поднесе церемониално. Ето, каза, майсторе, ето твоеото къосаку. Удрий ме винаги, когато се отнесе нанякъде.

Той – Така ли казах?

Тя – Така. И ето – точно това и правя.

Той – Ама аз не съм се отнесъл никъде. И не медитирам, а пиша. За целта правех точно обратното на медитацията: съсредоточавах се – и сега твоеото къосаку прати цялото ми съсредоточаване на кино.

Тя – Напротив, отнесен си беше. Отнесен си. И не отсега, от години вече си отнесен.

Тоѝ – Ще ти се да е така. Ама е точно обратното: отнесен бях. От години вече не съм отнесен. И ред от това, гето го пиша сега, не може да бъде написано, ако си отнесен.

Тя – Не, не. Не беше отнесен, когато пишеше стихове, когато се губеше месеци наред из най-затънтените краища на България. Не беше отнесен и когато правехте самиздатите, когато организирахте подписките, когато ченгетата ви биеха и ви извозваха с камионетки, когато правехте големите митинги. Тогава беше чисто и имаше смисъл. Сега вече не. Сега си отнесен. Толкова отнесен, че не виждаш как вече всичко се е окаляло. Всичко и всички. Отнесъл си се в коловозите на политическото, на пошлото политическо ежедневие, без да виждаш, че са задънени и няма изход наникъде.

Тоѝ – Не мене, тебе са те отнесли някъде дяволите. Много бързо, удобно бързо благоволит да се разочароваш, много бързо повярва, че всички са маскари. Истината е друга: онова време, голямото и истинското, то още е, то продължава. Продължава сложно, трудно, по-бавно, отколкото ни се искаше. Но продължава – и ние, с нашите пожертвани години, с нашите изпилени докрай нерви, сме залогът за това продължаване. Как така всички ще сме се окаляли? Нали сме пак същите хора, нали тези, гето правихме самиздатите, правим сега вестника, нали пак същите, гето правехме митингите, сме сега в парламента и се мъчим да променим България? И трябва да го направим – трябва да издържим. А ти ми размахваш някакво къосаку...

Тя – Ей!

Тоѝ – Да?

Тя – Слушай, откога не си писал стихове?

Тоѝ – Не знам... Отдавна. Но ти обещавам, че като свърши тази суматоха и България стане нормална страна, аз ще се оттегля отвсякъде и ще започна пак да пиша. Обещавам ти!

Тя – Заклевах ли се?

Тоѝ – Заклевам се.

Тя – И пак ще пътуваш по диви места, ще спиш в пещери, ще разчиташ стиховете, написани от морските камъчета?

Тоѝ – Заклевам се. И да знаеш само колко много ми се иска... Такава носталгия ме гони по тези пътувания...

Тя – А ако България не стане нормална страна? Ако напротив – стане много ненормална страна?

Тоѝ – Не е възможно. Вярно, няма да стане, както се надявахме – за година-две. Но за пет-шест със сигурност. Вярвай ми, след десетина години няма да има никаква разлика между нас и коя да е

цивилизована държава.

Тя – Никаква? Бе ти на кой свят живееш?

Тоѝ – На този. Ти живееш на някой груг.

Тя – А откога не си чел книга?

Тоѝ – Чел съм. Доста книги съм прочел напоследък. Е, може и да не е изцяло, но съм ги прехвърлил и съм взел каквото ми трябва. А, и няколко съм написал.

Тя – Дръжки си написал. Тези съдържат само подбор от статиите ти във вестника. Не е писане на книга това, писането беше едно време. Целият се потапяше в това писане, изгаряше без остатък в него.

Тоѝ – Без остатък – само че какво се получаваше в крайна сметка? Някакви стихосбирчици, които сто-гвеста човека я ги прочетат, я не. А сега хиляди четат моите текстове. Десетки хиляди гори.

Тя – И това писане те задоволява?

Тоѝ – Е, не съвсем... Но и онова, другото писане, гето го наричаш истинско, ще го бъде някой ден пак. Нали виждаш, че сега няма време.

Тя – А кога за последен път си ходил на театър?

Тоѝ – Не знам... Не помня, май отдавна беше.

Тя – А кога за последен път си разговарял с Борис?

Тоѝ – Е, стига де! Всяка сутрин си говорим, много добре знаеш.

Тя – Не, не зная. Това не е говорене, не е общуване. Казвате си някакви думи, които никои от вас не чува. Тоѝ расте, без да те познава. И ти остаряваш, без да го познаваш.

Тоѝ – Не остарявам...

Тя – Остаряваш. Стареенето не е да се минали толкова и толкова години, да е изтекла по-голямата част от живота ти. Стареенето е да живееш, без да усещаш как ти се изплъзва времето. Как животът те заобикаля, както водите на потока заобикалят камъка. Стареенето е да не забеляваш хората, с които споделяш дните си. Ти не забеляваш Борис, изобщо не го забеляваш. Не забеляваш най-близките си приятели, не забеляваш мен.

Тоѝ – Недей сега... Добре де, добре. Слушай, май наистина съм се задълбал в тези си задължения, гето ме смилат като месомелачка, проклети да са. Искаш ли да отидем на театър?

Тя – Недей сега да правиш показни жестове.

Тоѝ – Не, не, няма нищо показно, наистина отдавна не сме ходили, а ми се ще да отидем. *(Вдига телефона, набира някакъв номер)* Ало, Маргарита? Да, аз съм. *(пауза)* Не, остави я тази комисия, после ще говорим за нея. Виждаш сега, искам да ми направиш

една услуга. Скочи до Народния театър, на крачка ти е, и вземи три билета за тази вечер... Все едно дали за голямата или за малката зала – ти ще избереш, където е по-интересно... Имаш добър вкус, доверявам ти се. Чао. *(затваря телефона, обръща се към нея)* Е, довечера сме на театър. Ще вземем и Борис. Достатъчно голям е, ще изтърпи една сериозна пиеса.

Тя – Така, просто на театър значи. На някакъв театър, все едно какъв.

(взема отново пръчката и го шибва по гърба)

Той – Ама чакай, какво сега...

Тя – Не те интересува какво ще гледаш... Каквото и да е, колкото да отбиеш номера.

(шибва го още веднъж)

Той – Е, стига ге, аз просто исках да те зарадвам...

Тя – И дори не си правиш труд да видиш къде какво дават, а просто се обаждаш на парламентарната си секретарка, на своята любовница...

Той – Маргарита не ми е любовница. И спри с тази пръчка, че ще се ядосам.

Тя – Разбира се, че е. Е една от любовниците ти – и в това няма нищо лошо. Лошото е, че и към тях се отнасяш със същото безразличие, с каквото към мен, към Борис, към всички останали. Това е безразличието, с което си поръча току-що билети за театър. Безразличието, с което се отнасяш и към себе си.

Той – Не е безразличие, ти просто не си справялива... *(звънва телефонът, той вдига слушалката)* Ало... Да, аз съм. Какво? Ама как така... Разбира се, че трябва да го решим веднага. Да, довечера... Да, ще подготвя съобщение, разбира се. Пресконференцията утре сутрин, не може да е по-късно. Хайде, до довечера *(затваря телефона)*.

Тя – Пак нещо извънредно, нали?

Той – Внесли са ни вот на недоверие, трябва да реагираме веднага, няма как... Е, съжалявам, май пак няма да можем да отидем заедно на театър, довечера има заседание на парламентарната група. Отидете вие с Борис, вземете и още някого.

Тя – *(иронично)* На някакъв какъв да е театър?

Той – Ами като не щеш, не ходи. Аз излизам веднага, ще се видим късно вечерта... Може да изпием по чаша.

Тя – Няма да се видим късно вечерта.

Той – Защо?

Тя – Няма да се видим тук. Ти вече не виждаш, не ни виждаш. Няма те.

Той – Стига ге, извънредна ситуация е, не можеш ли да го разбереш. Не ме натоварвай сега и с

лични грами. Не виждаш ли на какъв огън се пека.

Тя – Ще се видим другуге.

Той – Другуге ли? Къде другуге?

Тя – *(след кратко мълчание, тъжна и замислена)*

Де да знам... Може би в Прохода на лъвовете. Може би в Марианската падина.

Той – *(изненадано)* Проходът на лъвовете ли?!

(сцената притъмнява)

V.

(осветява се реалната сцена; Той и Тя са седнали на масата, вечерят; известно време се хранят мълчаливо, след това започват да разговарят)

Той – Някакви вести от Борис?

Тя – Никакви. Ни вест, ни кост. На теб не се ли обаждат?

Той – Не.

Тя – Ами той си има свой собствен живот вече. Друга страна, друга работа, други приятели. Ние сме тези, гето си нямаме собствен живот – кукуваме си тук в очакване на смъртта.

Той – Трябва да отидем да го видим.

Тя – Че нали ходихме. И какво? Двамата си помълчахте заедно, както винаги.

Той – Напротив, говорихме си.

Тя – И за какво си говорихте?

Той – Ами за какво ли не. За работата му, за гажето му, спомняхме си това-онова.

Тя – Спомняхте си? Виж, това е нещо ново. Не знаех, че имате общи спомени.

Той – Ти какво, пак ли... Разбира се, че имаме.

Тя – Нямах предвид спомени изобщо. Имах предвид нещо, за което си струва да си спомни човек. Нещо, което е оставило някаква следа, някакъв знак, по който се ориентираш в пространствата на миналото.

Той – Всяко нещо може да остави знак, зависи кой какво влага в него.

Тя – Е, и какви са твоите знаци? Твоите знаци с Борис? Тези, по които можете да се намерите в общото ви минало?

Той – Припомних му едно пътуване с логка преди години. Бяхме само двамата.

Тя – И какво?

Той – Тъкмо заобикаляхме нос Шабла, когато моторът се развали. Просто спря и толкоз. Как ли не се мъчих да го запаля – не ще и не ще. По едно време погледнах към брега и се втрещих: бяхме много по-навътре, отколкото само преди минути.

Тя – Отнасяше ви течението, така ли? Ти май си ми я разказвал тази история.

Той – Да, отнасяше ни... Бяхме точно срещу

онзи там, полуразрушения мостик, ама поне на четиристотин метра по-навътре. Дадох си сметка, че ни влече – и че ще ни завлече бог знай къде. Трябваше някак да издрапам до брега – ама лодката е тежка, широка, не може сам човек да гребе едновременно с двете гребла.

Тя – Да, помня. Плували сме и с теб – и като я вдехме на брега, гребяхме заедно, с по едно гребло.

Тоу – Застанах на носа и започнах да блъскам – ту от едната, ту от другата страна. Само че продължи да ни отнася. Междувременно се вдигна вятър, излязоха и вълни.

Тя – Ами тоу? Беше ли се уплашил?

Тоу – Не, напротив. По едно време го гледам – грабнал другото гребло и ми вика: хайде заедно. Яхнахме бордовете и почнахме. Буквално педя по педя сме се откопчвали от течението... Гребяхме цели четири часа, излязохме километри на юг, след Тюленово.

Тя – Това е наистина хубав, важен спомен. Как успяхте?

Тоу – Трудно... Бяхме напълно зрози. Издърпах едва-едва лодката върху някакви камънаци, проснахме се до нея и едва дишахме. Тогава видях ръцете му – целите в кръв. Разбира се, веднага му излезли мехури, спугали се, ама тоу продължил да гребе. А беше само на дванайсет.

Тя – Тоу помнеше ли го това лодкарско премегуе?

Тоу – Не, забравил го беше.

Тя – Странно... За какво си спомняше тогава?

Тоу – За осите си спомняше.

Тя – За осите ли?

Тоу – Да. Вегнъж, като слизахме към морето, се хвана за една скала – а там имало гнездо на осите. Целия го нажилиха и много плака, беше само на четири годинки. Та това бил първия му спомен от летата в Камен бряг: как са го нажилили осите.

Тя – А теб не те ли нажилиха? Ти нали си бил с него?

Тоу – Не... Или може би да... не помня. Аз го бях забравил този случай, тоу ми го припомни. Когато целия този остървен рояк зажука, аз го сграбчих, втурнах се към брега и се хвърлих с него във водата. Май това ни отърва, ама него не съвсем. Е, размина му се с четири-пет ужилвания. *(налива си вино, вдига пълната чаша)* Наздраве за Борис! Дано да е щастлив там, тук нямаше как да бъде...

Тя – *(сепнато)* Защо? Можеше и тук да е щастлив – все пак тук е отраснал.

Тоу – Не. В тая скапана страна...

Тя – Скапана страна ли?

Тоу – Да, скапана! Тоу също мисли така... Питам го няма ли някой ден да се върне в България, и знаеш ли как ми отговори? Не татко, каза ми, може пепел да ям, ама няма да се върна в тази скапана страна, гето не можеш да осъществиш себе си – и гето всеки ден те тълчат простаки и нищожества. И не само тоу, така мислят всички като него – тези милион и половина, гето си вдигнаха чуковете по света. Ти да не мислиш, че младите са слепи...

Тя – *(с неочаквана рязкост хвърля приборите, става от масата)* Скапан си ти! Страната му била скапана...

Тоу – Ти какво...

Тя – Скапани сме всички ние, гето оставихме някакви уроци да я скапват....

Тоу – *(ядосано)* Не ние сме скапани, ние направихме, каквото можахме. Скапани са тези, гето гледаха и мълчаха. Дето искаха някой да ги води, някой да им дава и да им взема, някой да им стриже вълната, някой да им казва кое е добро и кое – зло.

(изправя се, крачи възбудено из стаята)

Тя – Ти спял ли си? „Направихме, каквото можахме“! Е – и какво направихте? Нищо не направихте! По-лошо от нищо: отворихте място за уроците. Прахосахте вярата и надеждата на толкова хора... И ако тази страна е скапана, вие сте тези, гето я скапахте. Вие, гето бяхте призвани да я възродите – скапахте я със своята посредственост и некадърност!

Тоу – Бе я майната ти! Беше през цялото време до мен – много добре знаеш, че съм се борил честно, че съм държал на гумата си и съм дал всичко от себе си – и знаеш колко ми струваше тази борба.

Тя – Да, знам – ти не само даде всичко от себе си, ти направо прахоса себе си. Е – и други постъпиха така – ама какво от това? Знам – и го знам много добре, знам го от тебе – че от това нищо не произлезе, че като цяло всички вие претърпяхте поражение, че хората – милионите хора, които се надяваха на промяна, се отчаяха и обезвериха, че тази страна наистина потъва в цинизъм и простащина... А можеше да не е така, сигурна съм, можеше!

Тоу – Да, можеше. Само да не бяха предателствата, да не бяха ненужните кавги, жаждата за власт, внедрените ченгета, алчността и двуличие то, бай ганювската страст да осребриш доверието на хората... да бяхме малко по-твърди, по-решителни, да бяха хората ни граждани, а не поданици. Защото поданици бяха, това е горчивата истина! Една безлична маса равнодушни свидетели, гето все чакат да видят откъде ще завее вятърът, та

да тръгнат след победителя! Да имаше кой да ме чуе, когато овреме казвах всичко това...

Тя – Теб май все не те чуват, все не дорастват до високите ти прозрения.

Тоѝ – Не ми се подигравай! Най-малко от всички имаш право да ми се подиграваш! Защото си първата, за която се отнасят тези гуми. Е, аз направих каквото можех – може нищо да е, но поне участвах... Ами ти – ти къде беше по това време, ти какво направил?

Тя – Чаках те.

Тоѝ – Чакаше ме?

Тя – Да, чаках те да се завърнеш у дома. Да станеш пак открит и истински, да бъдеш пак нежен и разбиращ, гумите да идват от сърцето ти, а не от някакви политически... необходимости.

Тоѝ – С други гуми – да се върна у дома и да хлопна кепенците. И ни приема, ни предава – така ли? Ами надеждите на хората, за които говореше преди малко – тях какво да ги правим? Да ги предадем? Да ги забравим?

Тя – Е, и какво направихте с тези надежди? Провалихте ги.

Тоѝ – Провалихме ги. Ние. Ти говориш за нас като за някаква друга общност, към която не принадлежиш. И от името на някаква друга, по-перспективна и по-мъдра общност. И знаеш ли коя е тя? Общността на тези, дето се спотаиваха и посвищаха. Тези, дето чакаха да отмине бурята, та да се нормализират нещата – и блудните синове да се завърнат у дома.

Тя – *(отпуска се на люлеещия се стол и продължава уморено и изтерзано)* Да. Чаках. Докато имаше дом, все чаках да се завърнеш в него. Не между тези стени тук – не това е домът. Домът е твоето собствено съществуване, е възможността да си в мир със себе си. Имаше го, сега го няма. Няма вече дом – ти си блуден син без място за завръщане.

Тоѝ – Аз съм си у дома, в мир съм със себе си, ти май си бездомната блудна гъщеря.

Тя – *(нежно)* Лъжеш се, скъпи мой. В никакъв мир със себе си не си. Виждаш само – място не можеш да си намериш, все търсиш брод към миналото – сякаш искаш да го поправиш това минало, обаче няма, няма път натам... И не само път няма, няма вече превали, няма върхове. От нас до всички хоризонти има вече само равнина, а слънцето нито изгрява, нито залязва – разтворило се е в сивотата ѝ. И аз не мога вече да ти помогна – аз съм пепелянката под прага на отгавна срутения дом. Пепелянката, дето е заела мястото на смока стопанин.

Тоѝ – Божичко, какви ги грънкаш... Равнини и пе-

пелянки. Може ли човек да е толкова черноглед?

Тя – *(поставя пръст на устните си, приближавайки се до него)* Шшшт. Тихо. *(хваща го за ръка, повежда го към леглото)* Полегни тука, отпусни се. Ето на това легло се любехме някога... Сега затвори очи и недей да мислиш за нищо. *(Тоѝ наистина полегна и затваря очи; Тя ляга до него и милва главата му)* Не мисли... Не мисли... Наистина за нищо не мисли.

(сцената притъмнява)

VI.

(светва алтернативната сцена, която вече е аранжирана приблизително по същия начин, по който и реалната; Тоѝ и Тя са с още десет години по-стари; на сцената е само Тя, седи в люлеещия се стол, четне вестници; Тоѝ влиза отнякъде, облечен в костюм и вратовръзка; хвърля чантата си в ъгъла, просва се на леглото)

Тоѝ – Край! Свърши се...

Тя – Напъдиха те, а?

Тоѝ – Никои не ме е напъдил. Сам се отказах. Напуснах отвсякъде, ама първо им казах какво мисля за тях. Казах им какви игуоти са, как са пропуснали всичките си шансове, как се борят само за голото си оцеляване и правят компромиси точно там, дето не могат да бъдат правени... Е, ти и сама можеш да се сетиш какво им наговорих.

Тя – Мога, как да не мога. Нали толкова пъти си го репетираш пред мен. Искам само едно да те попитам: ти сигурен ли си, че си го решил това напускане?

Тоѝ – Сигурен съм. Повече от сигурен гаже.

Тя – Защото вече се е случвало. Захвърляш всичко, казваш пред медиите как се оттегляш от политиката и след година-две хоп – пак там.

Тоѝ – Да. Щото нещата ставаха нетърпими и трябваше да се спасява положението.

Тя – Сега търпими ли са?

Тоѝ – По-нетърпими от всякога. Само че няма вече никаква надежда.

Тя – А преди имаше ли?

Тоѝ – Преди имаше. Колкото и безнадеждни да изглеждаха нещата... Човек се надява винаги, докато има и най-малкия шанс.

Тя – Защо не се надяваш тогава и сега?

Тоѝ – Защото няма никакъв шанс. Е, и защото съм вече много, много уморен... Свършени сме, превърнахме се в лилипути или в някакви случайно оцелели динозаври от предишната ера. Освен това знаеш ли – когато прекалено много се надяваш и реалността все зачерква надеждите ти, самата ти вяра в бъдещето закънява.

Тя – Това е, защото гледаш бъдещето през миналото. Съизмерваш ставащото сега с това, което е било, и изстрагваш граматичната разлика между двете. Правилни сте митинзи със стотици хиляди хора, имали сте властта в ръцете си? Добре. Само че сега това го няма – само споменът за него ви заплита, парализира ви – както паякът заплита мушицата.

Той – О, стига! Може и да е така, може и да си права, само че това вече не е моят живот. Скъсах, магнах се, вече мога да се върна към онази лична свобода, която притежавах някога, и по която ти въздишаш вече цели две десетилетия. Стига, искам да пийна нещо, искам да се напия, да забравя, никога да не ми напомня това проклето минало!

(става, отива до бюфета, изважда бутилка, сипва си)

Тя – Тогава ще се напием заедно. Сипи и на мен.

(Той ѝ налива, тя отива при него и вдига церемониално чашата си)

Тя – Е, за твоята малка смърт, скъпи мой!

Той – За моето възкресение, скъпа моя!

(Той изпива на един дъх чашата си и си сипва още; Тя само лекичко отпива)

Тя – Да не забравя да ти кажа новината. Имаме писмо от Борис.

Той – Най-сетне, сетил се да пише, непрокопсаникът! Е, и какво? Ще си гоиде ли за ваканцията?

Тя – Не, няма да си гоиде. И знаеш ли защо?

Той – Сигурно сме му скучни. Тъпо му е да си прекарва свободното време с нас.

Тя – Не. Заминава за Индия.

Той – За Индия?

Тя – Да. Защо се чудиш толкова? Ти беше на неговите години, когато замина за там. Освен това се оказва, че имаш дял в това решение – разказвал си му за там, показвал си му снимки.

Той – Снимките от трека...

Тя – Ами и той точно в Хималаите отива – в Ладак и Занскар. И също щял да прави трек – някакъв трансихималайски трек.

Той – Трансихималайският трек? Ами това е същия, по който и аз съм минал! Трекът от Ламаюру до Дарча, не помниш ли, толкова съм ти разказвал...

Тя – Този с Прохода на лъвовете?

Той – Да! Дето го минахме с Нуки и Асен, бог да го прости... Чакай, как беше името му... А, да! Шинго Ла – Проходът на лъвовете.

Тя – Значи и той ще мине през този преход. И той ще посегне там, на високото, на един хвърлей от върховете, под облачната стълба към небето

– и няма да му се иска да продължи надолу, към отвъдната долина.

Той – Ама ти всичко си запомнила за този преход... Точно така беше: не исках. Слушай сега: искам и аз да отида.

Тя – Къде да отидеш?

Той – С него. В Хималаите.

Тя – А защо?

Той – Защото искам пак да мина по тези пътеки. Искам пак да видя белите облаци. Защото искам да започна отначало – пак оттам, откъдето съм тръгнал, затова.

Тя – Слушай, ти откога не си ходил на планина.

Той – Де да знам... Отдавна. Но тялото ми не го е забравило. За два-три дена ще свикне, ще си възвърне уменията.

Тя – И ще се качиш с тежка раница на пет хиляди и петстотин метра височина?

Той – Ами да. Защо да не го направя? И по-възрастни от мен са го правили. Освен това ще вземем носачи, сега можем да си го позволим.

Тя – Носачи... Ами можеш да наемеш и хеликоптер, да те стовари направо там, в Прохода на лъвовете.

Той – Не ми се подигравай. Толкова ми се иска... Макар че може би си права, момчето ще ходи яко, аз само ще му се пречкам и ще го бавя. Няма да издържа. Пък и вестникът...

Тя – Какъв вестник?

Той – Моят вестник. Оставих си го – аз съм го създавал, аз се водя издател, мой си е. Направиха си устата за него, но ги отрязях. Не настояваха много. Сигурно нямат пари да го поддържат.

Тя – Ами ти – ти откъде ще намериш пари да го поддържаш?

Той – Ще намеря. Седмичник се поддържа лесно. Сложно беше, като беше ежедневник, сега...

Тя – (ядно) Нали беше напуснал отвсякъде?

Той – Да... Само че вестникът не е просто пост, от който мога да си подам оставката. Той е част от мен, част от душата ми е там. Не можех просто така да си тръгна... Все пак това е и единственият проход, по който мога да стигна до света, да чуят словото ми, да бъда запомнен с нещо. Единствената нишка, която ме свързва с миналото. Не можех да я отрежа просто ей така...

Тя – Не е нишка. Котва е, която те заковва към миналото, не ти позволява да се отделиш от него, да го нагсочиш.

Той – Не, не, напротив! Той е трамплин, чрез който ще нагсоча това, което бях.

Тя – Ами скачай тогава. Отиваш ли в Прохода

на лъвовете?

Тоѝ – Не... Не и с Борис, само ще му преча... Не сега... Може би друг път. Сам.

Тя – Ето, това е. Закомвен си. Продължаваш да бъдеш заложник на нещо, което вече не съществува. Стърчиш – както от пръстта стърчи корен от дърво, чието стъбло отдавна е изгнило.

Тоѝ – Недей... *(присяда на леглото с наведена глава; мълчи известно време така и после вдига поглед)* Знаеш ли, страх ме е. Страх ме е, че губя себе си. Не знам вече кой съм, какво бъдеще ми предстои. Все ми се струваше, че животът – реалният мой живот – още не е започнал. Сега вече разбирам: свършил е. Остават ми няколко години само, остава ми някакво приготвяне за края – а не съм готов – толкова много недовършени неща се влачат след мен, теглят ме назад...

Тя – *(също присяда на леглото, гледа го в очите)* Не се тревожи, миличък. Знам какво ти е, знам колко боли, когато змията изпълзява от старата си кожа. Но ти не се страхувай, не всичко е приключило. Проходът на лъвовете още предстои.

Тоѝ – Проходът на лъвовете?

(Взират се мълчаливо един в друг; сцената притъмнява)

VII.

(отново реалната сцена; двамата спят в леглото – с гръб един към друг; Тоѝ започва да стене насън, мята се, очевидно сънува кошмари; Тя се събужда, разтърсва го, опитва се да го успокои)

Тя – Спокойно... Спокойно, аз съм до теб, няма нищо страшно.

Тоѝ – Ох... Какво... *(сяда на леглото и разтърсва глава)* Да знаеш само какъв съм сънувах...

Тя – Не, не, не ми го разказвай сега. Сънища се разказват чак следобед, иначе ще вземат да се случат. Чакай, сега ще ти донеса малко вода и ще си легнеш пак да поспиш...

Тоѝ – Не, не мога. Няма да заспя. Не бива да заспивам след това... Знаеш ли, то не беше обикновен сън.

Тя – Нищо, замълчи сега, после ще ми го разкажеш.

Тоѝ – Не, не, веднага трябва, много е важно. Сънувах Прохода на лъвовете!

Тя – Аха, онзи проход...

Тоѝ – Да, да, онзи проход, за който тъй често сме говорили. Онзи проход, Шинго Ла. И сънувах, че го минаваме двамата с тебе.

Тя – Хубаво, но недей да разказваш, спри се. Лошо е да се разказват сънища сутрин.

Тоѝ – Сега не е сутрин, дълбока нощ е. И трябва да ти го разкажа, трябва! Имам чувството че е някакво... някакво послание. Или може би е прокоба, знам ли?

Тя – Именно затова не бива...

Тоѝ – Не! Слушай сега: сънувах, че преминаваме с теб през Шинго Ла.

(светва и алтернативната сцена; появява се най-младата двойка, в екстравагантнo облекло – и разиграва като пантомима целия негов разказ)

Тя – Сигурен ли си, че беше този преход?

Тоѝ – Абсолютно сигурен! Същите скали, същите ледници, същите потоци. Бяхме сами, с раници, аз ти помагах на трудните места.

Тя – Е, и?

Тоѝ – Бяхме вече отвъд превала, самото преминаване оттам не съм го сънувал, или пък не го помня. Трябваше да преминем през един поток, който беше много буен. Беше късен следобед, не можеше вече да се върнем назад, притъмняваше. Трябваше на всяка цена да стигнем до една пещера по-надолу, където обичайно нощуват трекерите на слизане... Хванах те за ръка и нагазихме, водата стигна до кръста, после до гърдите ни, едвам се удържах, като се погипрах с тоягата си, а с другата си ръка те държах – търсех опином, с крака, устойчивите камъни на дъното. Ти се държеше здраво донякъде, но изведнъж, в средата на потока, се подхлъзна, изгуби равновесие, пагна – и в този миг усетих как просто издърпваш ръката си...

Тя – Да. Знам. Навих го, за да не те повлека и теб, затова.

Тоѝ – Какво значи „навих го“? Това е само мой сън, теб те е нямало, ти няма как да знаеш какво съм сънувал.

Тя – И въпреки това е реалност. Нищо, продължавай...

Тоѝ – Хвърлих се след теб, но водата те отвличаше бързо. Запремята ме и мен, удрях се в камъните, успях да се измъкна от раницата си и да се хвана за една остра скала, щръкнала навърх на потока. Погледнах надолу и видях как неговите побеснели бързеи се вмъкват под плочата на ледника – с ужасен грохот, като че ли пропадат в някаква черна бездна. Видях и как водата подмята тялото ти вече почти на самата граница... В един момент ти успя да се закрепшиш, надигна се и ми помаха – помаха ми за сбогом. После водата те събори и ти изчезна под леда.

Тя – И тогава се събуди?

Тоѝ – Там е работата, че не. Казах си – божичко, ти си отице, останах си съвсем самичък на този

свят. Погледнах встрани, към брега на потока – и тогава ги видях.

Тя – Какво видях?

Той – Лъвовете, разбира се. Стояха и ме чакаха, приседнали или прилегнали край потока. Съвсем истински, съвсем реални лъвове – само че, знаеш ли, не бяха златисти, бяха бели, мръсно бели. Като че ли бяха албиноси.

Тя – Чакаха те, за да те разкъсат, така ли?

Той – Не. Бяха съвсем спокойни, изглеждаха даже някак си дружелюбни. Пристъпих напред и някак си се удържах, успях да догряна до брега. Когато излязох от потока, лъвовете се струпаха около мен – бяха четири или пет, не помня точно... Отъркваха се о краката ми, даже мъркаха като котета.

Тя – Да. Защото са били твоите лъвове – същите, които си напуснал преди много, много години. По-точно които си мислиш, че си напуснал – а те са били винаги с теб, само дето си нямал очи да ги видиш.

Той – Не ща да ги виждам... Искях само да стигна до пещерата, да извикам помощ, да те спася или поне да ми помогнат да извадя тялото ти. Завтекох се, лъвовете тичаха покрай мен.

Тя – Стигнахте ли до пещерата?

Той – Ами тя се оказа съвсем близо – някакъв каменен зиг, зад който бяха прислонени коне, а пещерата беше пълна с хора. Извиках и те наизлязоха – бяха само индийци. Започнаха да крещят възбудено: „Той е довел лъвовете, той е довел лъвовете... На лошо е – трябва да го прогоним, иначе лавините ще се срутят върху нас“. Странно – разбирах ги, въпреки че крещяха на хинди. „Махайте се, махайте се!“ – викаха. Аз се опитвах да обясня, че имам нужда от помощ. Не успях обаче да ги надвикам, а те и не искаха да ме слушат. По едно време започнаха да ме замерят с камъни.

Тя – Удариха ли те?

Той – Не. Тогава лъвовете изръмжаха – и едновременно с това дочух някакъв тътен. Индийците извикаха от ужас и се хвърлиха към пещерата си. Една грамадна кална лавина се срина буквално пред краката ми и зари и пещерата, и хората, и конете им.

Тя – И тогава ли се събуди?

Той – Не. Смаяно се огледах и видях, че лъвовете се отдалечават. Само че от време на време спираха и се обръщаха към мен – сякаш ме канеха да ги последвам. Затичах се след тях – и не след дълго видях, че преминаваме през ледено поле – някъде легът бе стар, дебел и покрит със сняг, но някъде беше съвсем пресен – синкаво-зеленикав, прозра-

чен, образуваше кръгли плоскости, сякаш отвори в повърхността на ледника. Точно край една такава лъвовете спряха, приседнаха в кръг, зачакаха... Промъкнах се между тях и тогава те видях – ти беше замръзнала под леда, с лице нагоре и с разпилени коси... Виждах те съвсем ясно, сякаш беше само на сантиметри под повърхността.

Тя – Аз?

Той – Да, ти. Само че не както изглеждаш сега. Беше съвсем млада – както изглеждаше, когато започнахме заедно – преди повече от трийсет години.

Тя – А ти, как изглеждаше ти? И ти ли беше съвсем млад?

Той – Не зная, защото не виждах себе си – нали бях себе си. Хвърлих се по очи и прилепих устни върху леда над твоето лице – и тогава усетих как един топъл, грапав език ме близна по ръката. Беше един от лъвовете – гледаше ме мъдро, дълбоко, сякаш със съчувствие. И тогава се събудих.

(алтернативната сцена притъмнява; пантомимата е свършила)

Тя – Божичко, какъв сън!

Той – Как го разбираш... Кажу ми – как го чувстваш, какво означава?

Тя – Не зная. Не мога да тълкувам сънища. Но го чувствам така, като че ли...

Той – Как? Кажу ми, моля ти се!

Тя – Като че ли скоро ще умра.

Той – А аз ще умра ли?

Тя – Не, няма. Ти ще продължиш нататък – с лъвовете заедно – не забравяй лъвовете, никога не забравяй за своите лъвове!

Той – Какви ти тук лъвове, за бога... Те очевидно са някакъв символ, някаква визуализация на вътрешно преживяване.

Тя – Не. Лъвовете са си лъвове. С тях ще се върнете обратно – нагоре към Шинго Ла. Там ще полегите блажени – с погледи към близките звезди. Ще изчакате да зазори и да се сплете стълбата на белите облаци, за да продължите по нея към небето... Жалко, че не си го досънувал този сън.

Той – Не искам без теб. Искам да те измъкна от потока, искам да се върнем заедно на Шинго Ла – и там, в прохода на лъвовете, да предадем Богу дух и двамата... заедно.

Тя – И двамата? През прохода на лъвовете? Кои знае, може бе някой ден... Знаеш ли, може би аз ще опитам. Но не още. Има още време. Не много, но има. Ще се задържа и аз някак си още мъничко... А нали знаеш – всяко време е безкрайно. Спи сега, спи... Уморен си, трябва да си починеш, скъпи мой...

(притиска го към леглото, гали косите му; сцената притъмнява)

VIII.

(светва алтернативната сцена; Той и Тя са вече почти толкова възрастни, колкото и основната двойка; Мебелировката в стаята им е почти идентична; сега обаче пространството е оформено празнично, масата е изтеглена в ъгъла, отрупана с бутилки и чаши; бюрото е разчистено и на него се мъдри голям стар грамофон, отгоре виси голям грозд шарени балони; Той седи на стар стол до него, много мрачен, докато тя шета покрай масата и нещо подрежда)

Той – Престани. Никои няма да гоиде.

Тя – Защо? Още е рано, а хората напоследък имат навика да закъсняват.

Той – Изобщо не е рано. Вече е девет часа. Бяхме казали в сегем.

Тя – *(зарязва подреждането, придръпва един стол, сяда до него с въздишка)* Знаеш ли, прав си. Просто не исках да си го призная – чувствам се толкова нелепо, че...

Той – Няма за какво да се чувстваш нелепо. Аз трябва да се чувствам нелепо, щото идеята беше моя.

Тя – Е, и двамата го решихме все пак...

Той – Не. Моя беше. Даи ще направим голям купон, да пием и да танцуваме цяла нощ – ще разпратим мейлове на всички, дето са ни били близки през целите тези трийсет години, откакто сме заедно... Така си виках, а то какво излезе? Показаха ни кукиш! Казаха ни сякаш в очите: вижте какво, не ни пука за вас, забравили сме ви, не ни се навирайте в очите, не ви е сред нас мястото!

Тя – Не си справедлив – много от тях могат да имат съвсем основателна причина да не гоидат. Лошо избрахме времето, сега всички са плъзнали нанякъде – кой по морето, кой в чужбина. А и много късно ги поканихме, плус това може би не трябваше по мейла, трябваше с покани...

Той – С покани... И пратеници да бяхме разпратили, пак нямаше да гоидат.

Тя – Ами майната им, като не са дошли... Значи не са заслужавали този празник.

Той – Празник... Къде го виждаш празника?

Тя – Ей, Йори... Не ме гледай така – точно на маргаренцето Йори приличаш, по време на рождения му ден.

Той – Мразя да се чувствам прецакан, разбираш ли? Това... това не е дори неуважение, презрение е. Обръщат ни гръб така, като че ли не сме съществ-

ували. А сме били заедно, радвали сме се на едни и същи неща, помагали сме си...

Тя – Знаеш ли, грешката ти е, че покани все хора, с които си бил близък преди десетина години.

Той – А кого да покана? Колегите от института ли? Че с тях съм още по-малко близък, отколкото с тези.

Тя – Покани хора, които принадлежат към една среда, в която ти си бил и вече не си. И в която много искат да те забравят.

Той – Е, сега все пак имам доказателството, че вече са ме забравили. Безвъзвратно...

Тя – Ти обаче не си ги забравил. Непрекъснато си спомняш да тях, спориш условно с тях – чрез статиите си във вестника, описваш общите ви преживелици, каниш се да пишеш история – историята на прехода към демокрация – една доста комична история, ако питаш мен.

Той – Така е, но какво да направя... Мога ли да загърбя живота си? Близко две десетилетия са това! Най-важните, най-пълните с преживявания. Ако прережа всички нишки, просто ще се разлетя като духнато пухче.

Тя – Ами опитай. Знаеш ли колко радостно е да се чувстваш лек, да усетиш, че нищо не те обвързва?

Той – Лесно е да се каже... Казвал съм ти го и преди – човек носи миналото си като раница, която все натежава, притиска го, докато накрая...

Тя – Докато накрая какво?

Той – Докато накрая го смачка.

Тя – Не, казвал си ми други неща. Наистина, преди много време.

Той – Какви?

Тя – Че няма време. Че всичко става едновременно. Че човешкият живот е като пясъчен часовник – в който пясъкът изтича от едната в другата половина. А после идва някой и обръща часовника.

Той – Кои някой... Всъщност все едно. Трябва много щур да съм бил, ако съм говорел такива неща. Ама според мен не съм ги казвал. Ти си ги измисляш сега – а май и преди си измисляла подобни.

Тя – Не си измислям. И тогава беше прав: наистина това е изкуството да живееш – да не оставяш следи във времето. Да минеш на пръсти през този свят и да не оставиш никаква следа. Да живееш без привързаности. Да усещаш празнотата.

Той – Да, помня, това са тезите на гзен-будизма, в които тогава толкова вярвах. Само че светът не е празнота, не можеш да живееш без привързаности, животът ти има смисъл само ако си оставил някаква следа.

Тя – Да, и следата я виждаш сега. Тук, пред тази празна маса, на 60-ия си рожден ден.

Тоу – Точно затова ми е кофти.

Тя – А би трябвало да се радваш, че си минал незабелязано. Слушай, ти не обичаш да бъдеш сам, нали?

Тоу – Не. Самотата ме плаши. Още от малък ме плаши.

Тя – И никога не си оставал сам – съвсем сам на този свят?

Тоу – Не. Винаги е имало някой до мен. Винаги съм споделял гните си с някого. Вече повече от тридесет години – с теб. Знаеш ли – като малък имах един натрапчив сън – сънувах го едва ли не всяка вечер.

Тя – Ох, пак ли сън?

Тоу – Да. Ама бъди спокойна, отгавна не съм го сънувал. Съвсем детски сън, невинен и наивен, обаче... Сънувах, че си изгря в задния двор на кооперацията. Привечерява, приятелите ми един по един оредяват, накрая оставам сам. Залисвам се още пет минути и се прибирам. Докато се качвам по стълбите, си представям мама, татко, наредената за вечеря маса. Но когато стигам до четвъртия етаж, където живеехме, виждам, че това не е нашата врата. Вратата е друга и на нея пише съвсем различни имена. Изтръпнал от страх, звъня. Отваря ми съвсем непознат мъж.

Тя – И тогава разбираш, че си останал сам, така ли?

Тоу – Да. Разбирам, че съм вече съвсем сам на този свят, че вече никога няма да видя своите близки, че си нямам вече никого. Обичайно тогава се разплаквах и се събуждах, облян в сълзи.

Тя – Бедният... И оттогава се страхуваш да останеш сам, така ли?

Тоу – Не. Мразя да съм сам, но пък чак да се страхувам... А ти била ли си сама?

Тя – Да. Нещо повече – аз отгавна съм сама.

Тоу – Ето сега и ти... Как ще си сама, като отгавна живееш с мене!

Тя – Не живея с никого, скъпи мой. Само така ти се струва. Много отгавна живеех с някого, но той изчезна. Изгуби се... И същевременно ме изгуби – както Орфей е изгубил Евридики: чрез погледа назад.

Тоу – Не, това вече не се търпи! Не стига, че всички ме унижиха със своя отказ, ами сега и ти...

Тя – Не, не искам да те унижавам. Пък и не мога: беше толкова отгавна. Плъзнах се под лега, когато се опитвахме да пресечем един буен поток в Хималаите – не помниш ли?

Тоу – Ка... какъв поток? Тази история с моя сън

от Прохода на лъвовете? Боже, та как я помниш още? Разказах ти я преди поне десет години.

Тя – Не, скъпи, всичко това е реалност. И сънят е реалност – понякога е по-реален от тъй наречената действителност. Плъзнах се под лега и останах там – вледенена и завинаги млада. После лъвовете ти ме намериха, ти ме съживи с една целувка през лега, аз станах и продължих да живея – но вече само се движех, като някаква навита кукла, без живот.

Тоу – Без живот... Навярно и аз я карам така: без живот. Може би още откакто слязох от гругата страна на Шинго Ла... Само че аз не мога като тебе – без живот. Аз искам да живея! *(става, хваща я за ръката)* Искам си живота, чуваш ли? Искам да те усещам до себе си – жива, истинска, както някога!

Тя – Искаш, така ли?... Е, добре, скъпи – нека да живеем тогава! Да пием! Да танцуваме! Какво като сме сами, по дяволите! Какво като ставаш на шейсет...

Тоу – Да, да живеем... както някога. Да пием, да танцуваме...

(разбързват се, тя отваря шампанско, налива две чаши, той пуска някакъв стар рок по грамофона; движенията им са забързани, скечови; пият, после почват да танцуват – като се въртят съвсем младежки в ритъма на рокмузиката; до един момент, в който той я изпуска и се хваща за кръста, а тя отлита към центъра на стаята, спъва се, пада)

Тоу – Извинявай... Не исках... Май не е за старци като мен това упражнение.

(прозвучава Бийтълс от „Sgt. Pepper’s Lonely Hearts Club Band“ – парчето „When I’m Sixty-Four“; държейки се за кръста, той докретва до нея, трудно се привежда, подава ѝ ръка; Тя се изправя с мъка, разтърква удареното си коляно; застават един срещу друг, поставят ръце на раменете си, гледат се; сцената притъмнява)

IX.

(отново реалната сцена; Тоу лежи по халат на леглото и разлиства някакви пожълтели от времето папки; Тя е седнала на люлеещия се стол и разлиства стар вестник; и двамата обаче изглеждат много по-стари, старческото вече личи в интонацията и жестовете им)

Тя – Мамка им! Шибаняци мръсни...

Тоу – Коу?

Тя – Правителството, как коу! Пак са осрали здравната реформа.

Тоу – Абе мани го това правителство. Същото е като предишното. Ама... Чакай, чакай, ти за кое пра-

вителиство говориш? Че ти четеш моя вестник...

Тя – Твоя, ами. За това правителиство, дето го ругаеш в него.

Той – Ама той отдавна вече не излиза. И правителиството се е сменило...

Тя – И какво от това? Пак си е шибано това правителиство.

Той – Така, така... Шибано си е. Ама теб какво те интересува, мани го. Друго исках да те питам – помниш ли ги тия стихотворения, дето ги пишеш някога? Много, много отдавна...

Тя – Помня ги, разбира се. Че нали все на мен ги посвещавахе. И даже ме съблазняваше с тях. Еротика-1, Еротика-2, Еротика-3, Еротика-4...

Той – Чакай, чакай, не бяха само еротики.

Тя – Еротика-5, Еротика-6, Еротика-7... И други разни. Помня ги и другите, малките, с трите стихчета, дето ме отведоха в леглото ти.

Той – Питам те, щото знаеш ли, оня ден ме срещна някакъв далечен познат... Всъщност той твърди, че ми бил познат, аз не го помня. Та бил станал голям издател и се сетил за моите някогашни стихове, много му харесвали тогава... Бил готов да събере каквото има и да издаде едно прилично томче.

Тя – Наистина ли? Би било чудесно.

Той – Та прочетох самиздатските си стихосбирки, после тези папки ги изрових – добре че са се запазили, в дъното на някакъв сандък с публицистични ръкописи... Знаеш ли, може би си била права, не са съвсем лоши. Има хубави даже.

Тя – (безразлично) Ами прегледай, подбери. Може наистина да стане... как го каза... хубаво томче.

Той – Ще стане. Сигурен съм, че ще стане! И ще се чуе за него, ще видиш.

Тя – Ще се чуе... Много важно какво ще се чуе! Знаеш ли, наистина много хубаво пишеше тогава. И сега ме присвища сърцето, като си спомня тогавашните ти стихове. Лошото е, че спря. Поезията била свършена, нямало смисъл вече да се пише и подобни глупости. Дъра-бъра. Стъпка го този глас, скри го, остави го да заглъхне.

Той – Вярно, трябваше да продължа. Само че тогава, знаеш, толкова неща се отвориха. Неформалните групи, нежната революция. А после беше късно. Каквото и да напишеш, всеки щеше да го чете, като вижда в мое лице политика, а не поета.

Тя – Много важно кой как щял да те чете. Важното беше ти как ще прочетеш себе си.

Той – Важно е. Понякога, преминавайки през този свят, оставяш дълбока следа, която всички са видели и помнят. И после паметта за тази следа изкривява всички други пътища, по които си поел...

Освен това не си права – не заряхах съвсем писането. И след това се пак опитвах да пиша стихове.

Тя – Така ли? Нищо не си ми показвал.

Той – Не съм ти показвал, защото беше несръчно, подражателно. Подражавах на самия себе си, на стиховете от младите ми години. Но все пак понякога се получавахе по нещо... Помниш ли как веднъж ти разказах един сън за това как гвамата бяхме на един превал в Хималаите, бяхме в Прохода на лъвовете, и...

Тя – Помня, как да не помня. И винаги ще го помня това. Само че запомни и ти: не беше сън това, човече. Не беше и прокоба. Беше реалност.

Той – Айде не почвай пак сега... Та след като ти разказах за Прохода на лъвовете, си мислих много и за съня, и за някогашното преминаване оттам... Най-накрая написах стихотворение за цялата тази мистерия – ако помниш, нищо не бях писал за тези хималайски скитания преди... И знаеш ли, не стана лошо, макар и след толкова години. Показах го на Борис, на него много му хареса... Каза, че напълно отговаряло и на неговите усещания за собствено то му преминаване през прохода.

Тя – На Борис си го показал, а на мен не.

Той – Искаш ли да го чуеш? Ето го:

*

*и грохнали приседнахме в Прохода
на лъвовете*

с дванадесет дни път зад нас

сияеха Хималаите

очакваше ни вече само слизането

слизането завинаги

свалих шапката си

вкоравена от пот

хвърлих поглед назад

към суровия ледник

поздравих белия облак

полегнал под близкия връх

сбогувах се със себе си

и тръгнах надолу

Тя – Божичко... Хубаво е, наистина. А ти... ти наистина ли се сбогува със себе си?

Той – Да. Казвал съм ти го неведнъж.

Тя – Защото и аз. Отдавна.

Той – Чудя се... Нали всяка крачка е крачка към смъртта, а и с всяка крачка се отдалечаваме от детството си, от единственото време, в което сме наистина себе си. Защо Бог ни е надарил с този изтощителен път, какво е искал да ни каже чрез него?

Тя – Искал е да ни накара да се познаем като празнота. Да изчерпим го дъно себе си, всичките

си възможности, всичките си надежди, всичките си вери – за да застанем пред него голи и празни – както съсъди, в които ще наляят празничното вино.

Той – Ти трябваше да станеш поет, не аз. Но лошото е, че Бог е сбъркал: ние не изчерпваме себе си. Заплитаме се все повече в нишките на разните обвързаности, влачим след себе си недовършените проекти, заченатите и зарязани връзки, провалелите надежди, пропадналите вери – влачим ги цял живот и се дотърпяме с тях в нозете Му – буквално затрупани от този товар. Е, какво да прави Бог с такива като нас?

Тя – Връща ни. Постава ни пак в началото. Обръща пясъчния часовник.

Той – Винаги ли?

Тя – Не. Докато е нужно. Само че понякога някой достига Прохода на лъвовете твърде силен, за да тръгне надолу към долините, и се възкачва по облачната стълба право нагоре в небето. Такива Бог не връща, оставя ги при себе си.

Той – Трябва ли да вярвам на всичко това?

Тя – Трябва. Защото Проходът на лъвовете още предстои. Даже непосредствено предстои – вече сме почти на него.

(чува се звън; Тя става и отива да отвори; смътно дочуваме как кани някого в стаята)

Тя – Моля, заповядайте.

(въвежда мъж в строго черно облекло)

Мъжът – Аз съм от траурната агенция „Шинго Ла“. Поръчали сте два ковчега, луксозни, с бяла граперия.

Тя – Да, поръчала съм.

Той – Ама ти какво...

Тя – Шшшт. Тихо.

Мъжът – Вижте, ние сме специализирани в пакетни услуги. Ако желаете, можем да поемем всичко по погребенията.

Тя – Не, няма нужда... засега. Ако бъде необходимо, ще ви извикат после.

Мъжът – А ако не е неудобно да попитам – къде са вашите скъпи покойници?

Тя – Ние сме покойниците.

Мъжът – Вие?

Той – Ти луда ли си?

Тя – *(към мъжа)* Тихо. А вие оставете ковчезите. Платени са, както знаете. Повече нищо не би трябвало да ви интересува.

Мъжът – Да... Добре. *(към Вратата)* Хайде, момчета, внасяйте ги. *(двойка работници внасят ковчезите)* А къде искате да ги оставим?

Тя – На леглото.

Той – Да, добре... На леглото, момчета. А кана-

ците и тях ли...

Тя – Канаците ги оставете до стената.

Мъжът – Подпишете тук за гоставката. *(Тя подписва)* Е, ами тогава... приятно прекарване. Всичко хубаво.

(Мъжът излиза)

Той – Ти луда ли си?

Тя – Не. Сега е времето да захвърлиш товара. Или може би предпочиташ да го влачиш до края?

Той – Не разбирам...

Тя – Ще разбереш. Време е да си лягаме.

Той – Да си лягаме, да.

Тя – Всеки в своята карета. Не се безпокой, скъпи, не мисли за нищо. *(приближава се, погалва косите му)* Тръгваме за Прохода на лъвовете.

Той – Проходът на лъвовете ли?

Тя – Да. Близко е, много е близко вече, не бой се. Скоро ще бъдеш сред своите лълове. Скоро ще се изкачим заедно... по облачната стълба към небето. И няма вече да боли, няма, обещавам ти...

(повежда го към леглото; известно време стоят и се гледат един друг; после всеки си ляга в своя ковчег; светлината погасва; чува се музика)

Епилог

(светлината осветява алтернативната сцена; появяват се Той и Тя – съвсем млади)

Тя – Те са вече съвсем наблизо... Вече навлизат в Прохода на лъвовете.

Той – Да. Ето – и лъвовете вече се скупчиха край потока.

Тя – За какво ли трябваше да живеят тъй дълго, за да се решат?

Той – Много неща имаха да научат, затова. И няма да им е последният урок, разбира се.

Тя – Тя беше готова много по-рано. Можеше да си тръгне, но реши да го изчака.

Той – Така е. Беше наистина благородно от нейна страна.

Тя – Ето, сега слитат към нас... Или ние към тях? Вече е обърнат пясъчния часовник.

Той – Кои знае... Може би – както всички неща – и това слитане става едновременно. Те към нас и ние към тях...

(чуват се тиха музика и шум – като жужене на пясъчинки в пясъчен часовник; старата двойка се надига от своите ковчези – виждаме ги как запалват свеещици, младите също запалват; светлината угасва, а двете двойки бавно, с протегнати ръце се приближават една към друга; жуженето на пясъчинките става все по силно и по-силно; ръцете на двойките се докосват; завеса)

Въпроси към Егвин Сугарев

1. *Макар и не много често (пиесата Ви „Статуи в блатото“, публикувана в сп. „Театър“, бр. 3/1992, поставена в Смолянския театър), вие все пак проявявате интерес към театъра. С какво той Ви изкушава?*

– Преди всичко с това, че театърът събира в едно хармонично цяло много средства за въздействие и съответно – много повече възможности за художествени внушения – чрез словото, но и чрез интонацията, мимиката, движението, жеста, декорите, костюмите. И още – защото е колективно изкуство и разчита на колективно въздействие. Книгата човек си я пише сам и читателят също се усамотява, за да я прочете, а театърът е ритуал, в който волята на театралния екип търси съпричастност от страна на едно голямо множество притихнали зрители – всеки от тях е различен, но в един момент всеки намира пресечната си точка с другите в полето на драматичния разказ – и в това се състои магията на театъра. Освен това театърът не разказва – театърът изразява. Неговият обект е не какво ни се случва – а какво поражда то в душите ни – и в този смисъл театралното и поетичното изкуство са близки поне по своята цел. Средствата наистина са различни – театърът е спектакъл и същевременно ритуал – и точно тази синкретичност ме привлича.

2. *Защо търсите диалога като литературна форма на изказ? Какво намирате в него, което Ви е недостатъчно в модерната поезия, публицистиката, изследванията, където имате сериозни успехи?*

– Литературата по принцип е диалогична. Щом си положил словото върху хартия, то престава да бъде само твое – то иска да остане и да бъде помнено, заявява себе си, пита, спори, убеждава. Някъде диалогът е пряк – както в театъра и донякъде в прозата. Другаде – както в лириката – е непряк: опитваш се да изразиш неизразимото и оставяш читателят да преживее твоето внушение и да допълни твоя израз – както и доколкото може. Освен това театърът има едно важно предимство, което винаги съм се опитвал да отстоявам: театърът търси нравствената истина. Търси я винаги, търси я отчаяно, търси я независимо от всякакви логики и обстоятелства; търси я гори и ако това търсене не личи – гори в жестокия театър на Антонен Арто и в не по-малко жестокия такъв на Самюъл Бекет. Опитвам се да правя същото – колкото и старомодно да звучи това. Опитвам се да споря за тази нравствена истина – и поради това диалогът ми е нужен.

3. *Когато писахте новата си пиеса „Преходът на лъвовете“, представяхте ли си определени актьори?*

– Бога ми, не. Никога не съм

се замислял за актьори. И не е работа на автора на една драма да мисли за това – въпреки че има текстове, писани именно с представата за конкретен актьор в главната роля. Всъщност съм лаик в писането на драматургия – първият ми опит, едноактната „Статуи в блатото“, която също излезе във вашето списание, беше всъщност разгънат вариант на едно стихотворение – написах я буквално за няколко часа. „Преходът на лъвовете“ ми хрумна, като разглеждах снимки от преминаването си през този именно проход в индийските Хималаи – но реално седнах да я пиша, тъй като бях обещал на малката си гъщеря Тея, която в момента е трети курс в НАТФИЗ, че ще се заема с писане на грами, за да може тя да постави някой ден някоя от тях. Е – написах – но, честно казано, не съм особено доволен. Стана прекалено сериозно и недостатъчно изриво – въпреки че нямах такива намерения. Но нищо, ще опитам пак.

4. *Авторите у нас нямат литературни агенти, а сами трябва да предлагат написаното. Доколкото знам, вие не сте от най-комуникативните пишещи, а театърът е колективна работа, изисква лични активни контакти с театрални директори, режисьори, актьори... На кой режисьор бихте позвънили и предложили пиесата си? Защото очаквате от него, че той ще види в нея...?*

– Аз смятам, че добрият текст се грижи сам за себе си. Ако го бива, ще намери начин да пробие, ако не – никакъв литературен агент няма да му помогне. А за „Проходът на лъвовете“ не бих звъннал на никакъв режисьор. Егва когато съм абсолютно сигурен, че написаното си струва да бъде поставено, че е просто грехота да си остане заключено в чекмеджето, мога да изпратя текста на някой режисьор или драматург на театър.

5. *Като зрител кои постановки напоследък са ви докоснали?*

– Тези на Сфумато. Основно постановките на Иван Добчев и Маргарита Младенова – от типа на „Лазар и Исус“ или „ООО – сънят на Гогол“. Обичам и театъра на Иван Станев – особено бях впечатлен от „Изкопни материали“, а от по-старите му, играни в България – „История на омото“.

6. *Вашиите колеги от „Литературен вестник“ Пламен Дойнов и Георги Господинов са вече имена от игралния театрален афиш. И тримата сте много различни, показвате свои лични идеи за театър. Заради какво ги хвалите? А имате ли критики към тях?*

– Различни сме въпреки и в писането на поезия – и слава богу, че сме различни. Представяте ли си да бяхме еднакви? Харесвам драматургията и на двамата, особено ми допадат „D.J.“ на Жоро и „Гласовете на другите“ на Пламен. Въпреки че и двамата се проявиха не само като драматурзи, но и като осно-

ватели и актьори на Авторския литературен театър, който беше съществена съставна част от карнавала на 90-те. Нямам намерение нито да ги хваля, нито да ги критикувам. Достатъчно големи са, за да се хвалят сами (и го правят!), както и да се критикуват сами (също го правят).

7. *В какво е силата на театъра днес?*

– В това, че е театър, докато всичко останало е зрелище. Ако забелязвате – театралните салони са пълни, понякога човек не може да си намери билет за някоя добра постановка за седмици и месеци напред. Театрите започват да култивират една публика, която има ценност и лично достойнство – и точно поради това се намира в изгнание в собствената си родина. Превръщат се в островчета на нормалността: човек може да има доверие на тези, които са в залата. Може да бъде сигурен, че няма да ги види пред портите на „Син сити“. Чрез тези нормални хора се създава една още тънка и недоловима, но устойчива мрежа, която рано или късно ще изхвърли зад борда чалга-културата.

8. *Вие – Едвин Сугарев – сте най-яркото и силно име, дошло от българското литературно семейство, име, станало символ на демократичните промени. През този дълъг и шарен 21-годишен период вие не се уплашихте, не се уморихте, не се отчяхте, не се отдръпнахте, не се скрихте вътре в литературата, а сте на барикадата, която само се преструва, че е*

със затихващи функции. Защо, какво ви стимулира?

– Никакъв „най-“ не съм. Просто се опитвам да казвам това, което мисля – и да правя това, което според мен би трябвало да се прави. Барикадата може да изглежда затихнала, но голямата битка всъщност не се води на улицата. Води се вътре в нас.

9. *Подобно откровено себепознание, което правите в „Проходът на лъвовете“, е непознато в съвременната ни драматургия. Всъщност не трябва ли героят ви ТОЙ да се казва направо ЕДВИН СУГАРЕВ?*

– Не, не трябва. Той е донякъде автобиографичен, донякъде измислен. Дори самите визии от Шинго Ла – проходът на лъвовете, са свързани, от една страна с моето преминаване оттам, а от друга – с друго едно пътуване през същия проход, много по-граматично. И Той, и Тя са множествени образи – но, разбира се, градени върху личния ми психологически и нравствен опит. Дълбоко убеден съм, че театърът не е изповедно изкуство. От друга страна обаче, не само театърът, но и изкуството въобще са ексхибиционистични – в смисъл, че не търпят маски или щитове. Няма как да пишеш, рисуващ, играеш – ако не си уязвим, ако не си захвърлил всички маски, щитове и труфила – и не си застанал сам и гол не дори пред своята публика – а направо срещу света. Трябва да те боли, за да го правиш. Пише се с кръв, не с мастило.

К. Апостолова

155 години от рождението на Джордж Бърнард Шоу

Бърнард Шоу е познат на българския театър с пиесите си „Професията на г-жа Уорън“, „Ученикът на дявола“, „Цезар и Клеопатра“, „Майор Барбара“, „Света Йоана“, „Пигмалион“ и др.

**Старият Шоу ме посрещна
доста неприветливо.**

– Вие, журналистите, мислите, че съм клоун и се надявате да разсеете скуката си с моите шеги, нали? Ще ви лиша сега от тази илюзия... Англичаните са по принцип лениви. Тези, които ходят на театър, ме считат за палячо. Но аз твърдя, че съм най-сериозният мъж в Обединеното кралство! Както знаете, привърженик съм на философията на Фабиан и на Ибсен. Това доказва, че по натура не съм комик. Във фабианизма, както и в ибсенизма не може да се открие и капчица хумор. Фабиан твърдеше, че можел за две столетия да превърне работниците в гребни буржоа и да ги издигне стъпало по-горе в общественото им положение. Фабианизмът е нещо като хомеопатичен социализъм, докато ибсенизмът е анархистичен мазохизъм. Нито единият, нито другият са весели и приятни, а още по-малко комични. Моята репутация на палячо, на шут е фалшива, както и репутацията на Байрон като поет и на Шекспир като драматург. Не казвам това, за да се сравнявам с тях. Те са много над мен. Както и мнозина не могат да се издигнат до мен.

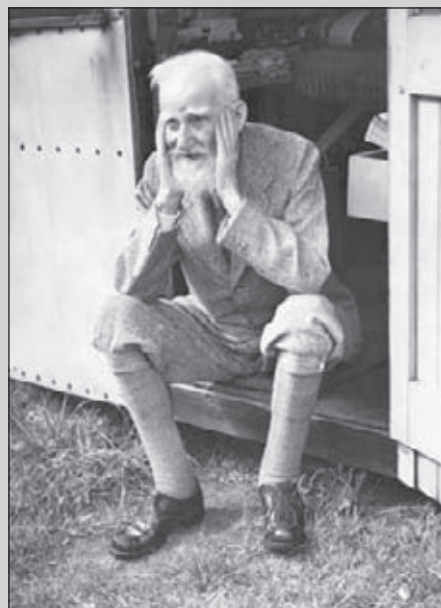
– И все пак, откъде дойде слабата ви на хуморист?

– Ще ви обясня. Аз съм ирландец. За повечето хора ние, ирландците, сме или пияници, или клоуни. Или най-обикновени

гладници. Тъкмо, за да не умра от глад, предпочетох да стана клоун. Знаете ли, че Ирландия е страната, която редовно снабдява Англия със знаменитости: Уилям Голдсмит, Лорънс Стърн, Шеридън, Бъркли, Суифт, Уелингтън, Томас Мор, Йейтс, Оскар Уайлд, Джеймс Джойс... Да, всички те са ирландци! Без нас, ирландците, Англия никога нямаше да узнае какво е това лилпут или да победи Бонапарт!.. Ако Англия не беше толкова скучна страна, сигурно щях да бъде един гребен и зле платен вестникар. Във Франция има поне стотина като Джордж Бърнард Шоу, които са напълно неизвестни. След 1918 година Викторианска Англия умря. Англичаните са готови да се откажат от предразсъдъците си, да станат неморални, скептици или цинични, дори малко фройдисти и болшевици... Моята популярност започна леко да спада – вижда се с просто око. След време, ако не се възвърне пуританизмът, аз ще вляза в някоя антология заедно с Оливър Голдсмит. И това ще бъде моят край! Ща стана нещо като пастор-методист! Но май съм вече доста стар, за да се науча да лъжа...

– Стар ли? Вие съвсем не сте стар. Вашият дух е като на двайсетгодишен младеж.

– Вашата преценка, макар и прикрита зад този елегантен комплимент, ме радва, млади господине. Но аз имам поне се-

гемдесет мотива, за да не бъда доволен от възрастта си. Единствената алтернатива на живота, все пак, е смъртта. За да възпитаме един човек, ни е нужен период от малко повече от... сто години, а за да се радваме на плодовете на това възпитание – около двестата... Какво ме интересува, че били съкратили времето на самолетните полети от Америка до Англия с един час, след като знам, че въпреки този технически прогрес, ще легна в студената земя, под някой камък и никога няма да полетя...

В този момент лицето на Джордж Бърнард Шоу помръкна. Той се замисли. После обърна към мен живите си, блестящи очи.

– Знаете ли някоя тайна, която би помогнала да не умрем? Разбира се, че не знаете! И кой би могъл да я знае? Никой! Ние всички сме осъдени... Не, аз не съм клоун. Аз съм най-сериозният от всички хора. И не мога да понеса този глупав фарс, тази гротеска – погребението!

Като каза това, сър Шоу ми обърна гръб в знак, че нашият разговор е приключил.

*Из „Разговорите на Гог“
от Джовани Папини,*

Флоренция, 1935

Преведе от италиански:

О. Стамбалиев

65 ГОДИНИ СП. „ТЕАТЪР“

Театър

СПИСАНИЕ ЗА ТЕАТЪР, МУЗИКА
КИНО И КУЛТУРНА СЪВРЕДНОСТ

ОБРАЗ НА СЪЮЗ НА ТЕАТРА-
НИТЕ СЛУЖИТЕЛИ *** СОФИЯ
ГОДИНА ПЪРВА
КНИЖКА 1

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ЗАДАЧИ НА СПИСАНИЕТО.
2. НАРОДНА ПОБЕДА.
3. ВЕЛИК ВОЖД, ГОРДОСТ НА СВОЯ НАРОД.
4. РЕПЕРТУАР И РЕПЕРТУАРНА ПОЛИТИКА — БОЯН ДАНОВСКИ.
5. СЪВЕТСКИЯ ДЪРЖАВЕН АНСАМБЪЛ ЗА НАРОДНИ ТАНЦИ — САШО СТОЯНОВ.
6. ЗАДАЧИ НА СЪВЕТСКАТА ДРАМА — ЙОХАН АЛТ-МАН.
7. ТЕАТРАЛНИЯ ДРАМАТУРГ — ЛЮБОМИР ОГНЯНОВ.
8. САМОДЕЙНИТЕ ТЕАТРИ — ГОЧО ГОЧЕВ.
9. СТЕФАН КИРОВ — ПЕТЪР ДИМИТРОВ.
10. „ИНСПЕКТОРЪТ ДОШЪЛ“ В МОСКОВСКИЯ КАМЕРЕН ТЕАТЪР — ГЕОРГИ БОЯДЖИЕВ.
11. МЛАДЕЖТА И ТЕАТЪРА — ТОДОР ПОНДЕВ.

КРИТИКА

12. „ГАРВАНИ“ ОТ АНРИ БЕК В НАРОДНИЯ ТЕАТЪР — БОРИС ОГИН.
13. НОВАТА ПОСТАНОВКА НА „ДОН ПАСКУАЛЕ“.

ТЕАТРАЛЕН ПРЕГЛЕД — У НАС И В ЧУЖБИНА.

КНИГОПИС

РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ:

Боян Дановски, Гочо Гочев, Иван Димов,
Любомир Тенев, Олга Кирчева, Петър
Димитров, Сашо Стоянов, Тодор Лечев.

Отговорен редактор:

САШО СТОЯНОВ

СПИСАНИЕ „ТЕАТЪР“ — КНИГА ПЪРВА — ГОДИНА ПЪРВА — ЯНУАРИ
1946 Г. СЕ ОТПЕЧАТА В ПЕЧАТНИЦА ХР. Г. ДАНОВ-О. О. Д-ВО — СОФИЯ.
РЕДАКЦИЯ: СЪЮЗ НА ТЕАТРАЛНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, УЛ. „ПРЕСЛАВ“, 9 —
ГОДИШЕН АБОНАМЕНТ 500 ЛЕВА — ЕДИНИЧНА ЦЕНА 60 ЛЕВА —
ПОЩЕНСКА ЧЕКОВА СМЕТКА № 1056.

№ 115, тираж 5,000

Бр. 1/1946 г.